

RAZORI

LIST ZA DORAŠČAJOČO MLADINO

LETO VII

3

1938 - 39

Ministrstvo prosvete je z odlokom S. n. br. 40984 od 29. oktobra 1937 ponovno priporočilo „Razore“ za vse meščanske in nižje srednje šole

Naročniki, pozor! Razpisujemo lepe nagrade!

V vsaki številki »RAZOROV« bodo poleg slike po 3 vprašanja, katera poskusite uganiti. V 8. številki bodo poslednja vprašanja. Tedaj boste zbrali vse odgovore ter jih boste poslali upravi. Žreb bo nato določil več dragocenih nagrad, med njimi

KOLO — HARMONIKO — VEČ ZAPESTNIH UR — VEČ FOTO-APARATOV — BREZPLAČNO VOŽNJO V TRST IN NAZAJ IN BREZPLAČNA PRISKRBA POTNEGA LISTA — NALIVNA PERESA — GARNITURE RAZNEGA ORODJA ZA DIJAKE IN DIJAKINJE IN MNOGO LEPIH KNJIG

Tekmujejo lahko le naročniki »RAZOROV«. * Mnogo srečel

Nagradno vprašanje št. 3

Katero je to mesto?
Ob kateri reki leži?
Kako se imenuje gora v ozadju?

PAZI! Naslov uprave: **Uprava Razorov v Ljubljani, Gregorčičeva ulica 23** — Naslov uredništva: **Tone Gaspari, urednik „Razorov“ in upravitelj meščanske šole v Domžalah**

Naslovno stran vsake številke riše slikar Nande Vidmar.

RAZORI izhajajo vsak mesec v šolskem letu. — Letna naročnina 30 din, posamezna številka 3 din. List izdaja Združenje jugoslov. učiteljstva meščanskih šol, ljubljanska sekcija, zanjo odgovarja Anton Fakin, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. List urejuje Tone Gaspari, upravitelj meščanske šole v Domžalah. Za uredništvo odgovarja Pavel Kunaver, upravitelj meščanske šole v Ljubljani. Tiska tiskarna Merkur d. d. v Ljubljani (njen predstavnik Otmar Mihalek).

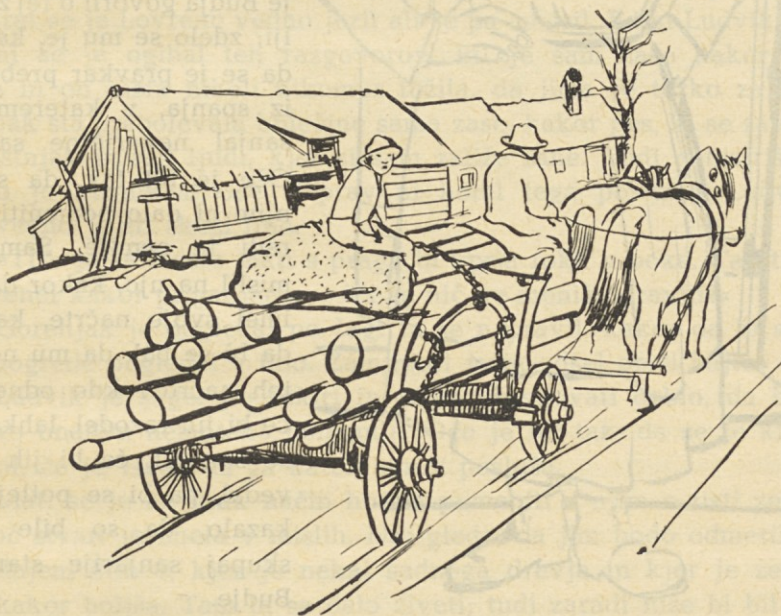
Ivan Potrč

Agrarci

Ilustrira Drago Vidmar

III.

Gorenjak je stal sredi žage, vlekel pipo in zrl skozi lino na zadnji strani lesenega ostrešja. Pod njim se je penila voda po žlebovju, zadaj pa so se v dalji dotikali neba pohorski hribovi obraščeni z drevjem, ki ga je pozna jesen močno porumenila. Jutro je bilo zgodnje, da sonce še ni obsijalo kobanskih hribov na

redko posejanih s kmetijami. Ludvik se je sukal med debli in deskami, kakor da je ves v delu in ves zaverovan v žaganje. Sitno bi mu bilo, če bi oče opazil, da ve on, ki je otrok, kako je z njim, ki je oče.

Po navadi je oče zjutraj prišel na žago, obšel hlode, skotalil nekaj debel k žagi in potlej sedel na kak štor. Samo od časa do časa se je zganil in kaj zaklical. Danes pa ni imel miru, bil je kakor na trnju. Prišel je zarana na žago, preobrn timer nekaj hlodov, vrgel

desko z žage, pobrisal mimogrede žaganje z debla in se znova in znova zagledal skozi lino. Tam zadaj za Pongračevim travnikom in hosto je ležal bistriški kot, kjer bo danes tudi Gorenjak dobil svojo zemljo. Dobili jo bodo, ker jih je več; on z ženo in četvero otrok.

Zadnje, Ančke, ni več štel k tej zemlji. Za njo je vedel, da bo šla, kakor so pomrli drugi, ki so začeli kričati.

Z Budjo so si bajtarji že ogledali bistriški kot; najlepša graščinska zemlja je bila tam. Same njive in travniki, da Gorenjak še danes ni mogel povsem verjeti, da bi bilo res, kar je Budja govoril o tej zemlji; zdelo se mu je, kakor da se je pravkar prebudil iz spanja, v katerem je sanjal neverjetne sanje. Oče je bil tak, da se z njim ni dalo pomeniti zaradi te zemlje. Sam je mislil na njo, kakor da bi imel svoje načrte, kakor da bi se bal, da mu ne bi teh načrtov kdo odnesel, če bi jih razodel, lahko bi se smejali, če bi jih povedal, pa bi se potlej izkazalo, da so bile vse skupaj sanjarije starega Budje.

Z materjo je bilo drugače. Ona se je menila o tisti zemlji, ki je še prav za prav res niso imeli, s sosedami in otroki. Nje ni trebalo nič spraševati, sama se je pomenkovala in razlagala, kako bodo poslej lažje živeli, ko bodo imeli zemljo in če bog dá, kmalu tudi svojo streho.

»Ali ne?« je vprašala in se vprašujoče ozrla v žagarja, ki je zrl nekam vođeno, kakor da je niti ne posluša in kakor da bi mu bilo nerodno, da se pomenkuje z deco.

»Bomo že videli,« je dejal na kratko oče in zmigal z rameni. Na kar je bila Gorenjakovca vedno jezna. Vstala je, zmetala lončeno posodo eno v drugo, potegnila z roko žlice v posodo in odšla v kuhinjo.

Oče je odšel na žago, ona pa je razlagala v kuhinji otrokom, kako je bil oče vedno tak, kako se je vedno bal nekoga in kako bi se jim še tisočkrat slabše godilo, če se ne bi ona tako brigala za nje kakor se. Pokazala je otrokom repinčljevo seme, ki ga je že pripravila za bistriški kot in ga še mislila pred zimo vsejati. Otroci so si ogledali to seme, ki je pomenilo v takih okoliščinah zanje vsekakor več, kakor bi pomenilo včasi. Rekel pa ni nobeden nobene. Ne bi bilo dobro, če bi ga oče slišal. Nazadnje jim je mati omenila koline. Klali bodo prihodnjo zimo. Za otroke je bila to reč, o kateri je bilo vredno sanjariti in se meniti. Koljejo Pongračevi, koljejo kmetje, kočarji redko ali pa sploh nikoli. Na ta domači praznik ne bo šel nobeden otrok v šolo. Zaradi klanja so se že o vsem pomenili; celo Lovrenca so dražili, da bo on vlekel svinjo za rep. Takrat se je Lovrenc vedno jezil ali se pa cmeril. Edini Ludvik med njimi se je ogibal teh razgovorov. Bil je sam zase kakor oče. Oče in on nista nikoli nikomur tožila, da jima je težko za čem, ampak sta prebolevala bolečine sama zase, kakor pes, ki se zavleče v listnjak izpred ljudi, kjer si sam zaliže rane. Tudi o bistriškem kotu je razmišljal oče, čeprav ni hotel tega pokazati Ludviku. Še vedno je zrl skozi lino.

»Ti?« je zaklicala mati s praga in uprla roke v boke. Ta »ti« je izzvenel kakor priganjanje. »Ali se nič ne meniš opraviti?«

Gorenjak je pogledal po žagi in se napravil, kakor da bi samo mimogrede pogledal v lino. Zamrmral je in odšel proti bajti.

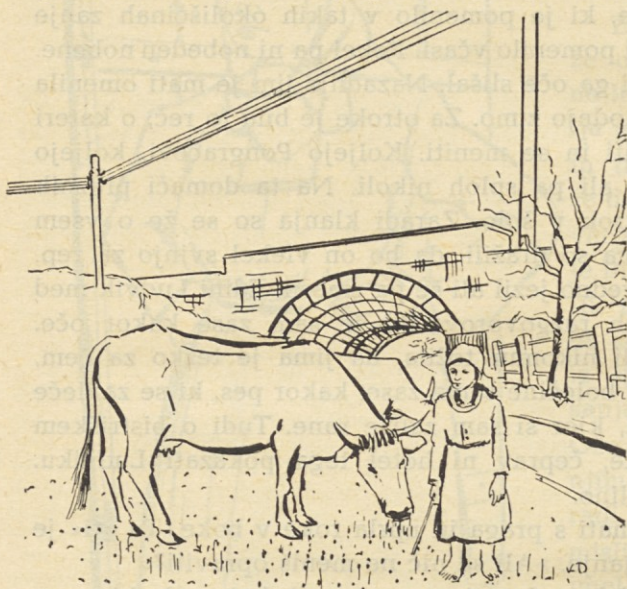
Ludvik je segel po sekiri in začel obsekovati deblo, da bi se lahko onadva nemoteno pomenila. Oče je bil tak, da se je kmalu zjezil, če je videl, da ga kateri otrok posluša.

Mati se je na vsak način hotela pomeniti z njim o tisti zemlji. Tisoč stvari je imela v mislih. Naj gleda, da jim bodo odmerili na spodnjem koncu, kjer je nekaj sadnega drevja in kjer je zemlja vsekakor boljša. Tam bi se dalo živeti; tudi zaradi hiše bi bil tam lep prostor. Južno in večerno sonce. Lahko, da bi se Ančka tam popravila. V tej mokri grabi se ne bo nikoli. Mati je mislila na vse.

Žagar je pogledal proti Pongračevi krčmi, da jih ne bi kdo Pongračevih slišal. Ali starega še ni bilo na verandi, jutro je bilo vsekakor prezgodnje; samo hlapec je napajal konje pod žlebom.

Otroci razen Lovrenca so še spali. Edini on je vsako jutro drežal prvi okoli nje, da se ga je morala venomer otepati. Prevračal ji je lonce in ona ga je tepla po rokah.

Ludvik je zvalil drugo deblo na voz in napustil vodo. Nalodil se je na deske, da bi se spočil. Tudi on je gledal tja preko Pongračevega travnika, kjer bodo danes delili zemljo in kjer bo mogoče že v prihodnji zimi njihov novi dom. Kravo bodo imeli, njive, svinje... Z materjo bosta delala, oče bo žagal... Onstran ceste pod železniškim nasipom je pasla mala Rozika Pongračevi kravi. Travnik je bil v ranem jutru ves zamražen in bel. Dekle se je zavijalo v veliko volneno ruto in stopicalo z bosimi nogami za kravjimi stopinjami, kjer je stala malo popreje živina

in ogrela travo. Ko bo Rozika zrasla, bo zemlja v bistriškem kotu postala počasi njegova in v novem domu bo gospodinjala ona...

Sredi dopoldneva, ko je sijalo sonce po vsej grabi, da male Rozike na travniku ni več zeblo, je začelo dekle peti zategnjene pohorske pesmi, so prišli po cesti tovarniški delavci in drvarji. Za njimi so

šle ženske, naspol svetešnje opravljene, kakor da bi šle k maši. Stara Klanfarca se je ustavila in zaklicala proti bajti:

»Gorenjakovca, si odšla?!«

Glas je imela nekam čuden in korajžen obenem, ko da bi se napila žganja. Moški so se ji smejali. Klanfarca je imela jezik, ona danes ne bo tiho! Povedala bo svoje. Mati je pogledala skozi okence in zavpila, da prideta. Napravljala se je.

Otroci so hoteli vsi z njima. Ali Tilka je morala ostati doma pri Ančki, Lovrenc je bil pa še premajhen za take stvari. Pač pa je smel Franček zraven.

»Zakaj?« je vprašal oče.

»Naj gre, naj vidi, kod se bo zemlja razdelila. Tak otrok si že vse zapomni in to je vedno dobro. Kdo ve, kaj še lahko pride nad naju.«

Žagar ni ugovarjal; mati je bila v mladih letih dekla na kmetiji in je vedela, kako je treba ravnati zaradi zemlje. Starša sta odšla;

mati je hodila svetešnje; eno roko je nosila v naročju, v drugi je pa imela robec, s katerim je zamahnila pri vsakem koraku. Tako je hodila k maši.

Ko se je Ludvik okrenil, je zagledal na verandi starega Pongraca. Zrl je po cesti, po kateri so odhajali delavci in bajtarji, po kateri sta odhajala njegova žagarja z enim otrokom. Tako zgodaj ga še ni Ludvik nikoli videl na verandi. Mladi žagar se je potegnil za žago, da ga ne bi Pongrac opazil. Za nič na svetu ne bi hotel stopiti pred njegove oči. Pongracu ni nameraval nihče vzeti zemlje, saj je sam ni imel dovolj, ali Pongrac je bil eden tistih, ki se je poznal z graščinskimi in gospodom baronom. —

Ludvik je že zdavnaj izsul otrokom fižol v skledo za obed in mala Rozika je prignala kravi že na popoldansko pašo, ko še ni bilo nikogar z bistriškega kota. Ludvik je hotel poslati Tilko tja, a je le bilo predaleč za otroka. Vzdramil ga je Pongračev smeh. Stari krčmar je slonel na verandi in se menil z graščinskim logarjem. »Ne gre taka reč tako, kakor so mislili,« je pripovedoval logar. Pongrac mu je prikimaval. »Pohlepni so na zemljo kakor volkovi,« je nadaljeval logar; »več bi je hoteli požreti, kot je zmorejo. Ne, nič ne bo tako! Komaj so ga zvezali.«

Več Ludvik ni mogel ujeti. Ustavil je žago, se potegnil za jarkom in stekel čez travnik proti bistriškemu kotu. V grlu ga je skoraj davilo; kakor popreje ni mogel verjeti, da bodo dobili zemljo, tako zdaj ni mogel verjeti, da je ne bi dobili. Preveč je že bila vsa ta zemlja v njem. Kaj se je zgodilo?

Izza žage je zaklicala Tilka za njim. Hotela je vedeti, kam gre. Pogrozil ji je, naj molči! Sredi travnika je držala mala Rozika kravi na vrvi in pela v vedno enakih vižah:

*»Kak bo moglo srotle rast,
ko more zgoda vovce past...«*

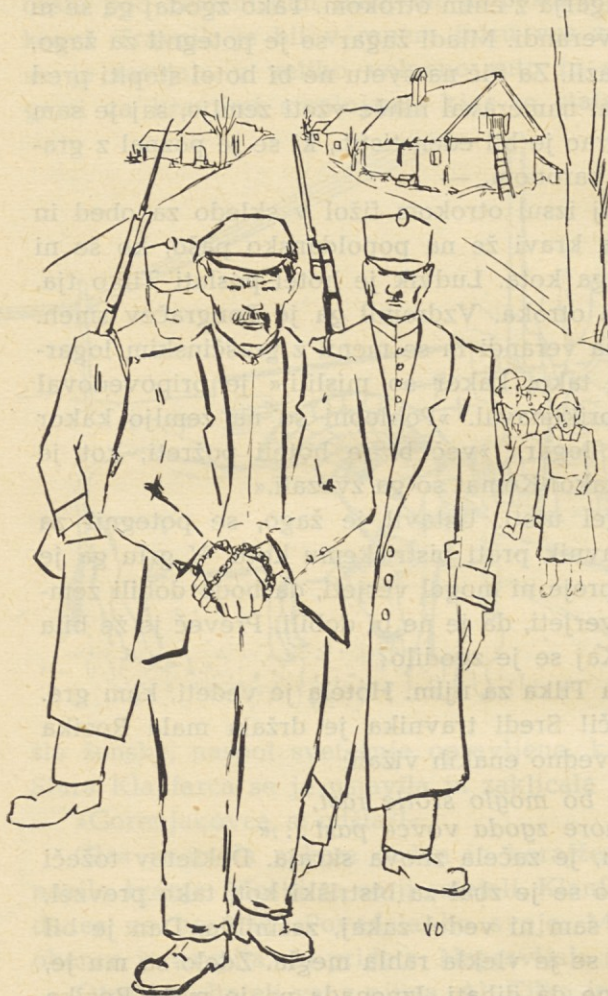
Ko je končala pesem, je začela znova skraja. Dekletov tožeči glas ga je to trenutje, ko se je zbal za bistriški kot, tako prevzel, da se mu je Rozika, da sam ni vedel zakaj, zasmilila. Dan je bil mrzlo jesenski, po grabi se je vlekla rahla megla. Zdelo se mu je, kakor da mu ta megla ne dá dihati. Iznenada pa je mala Rozika prenehala sredi napeva.

Za železniškim nasipom sèm od bistriškega kota sta gnala dva orožnika starega Budje — zvezanega. Prignala sta ga do potoka in krenila naprej po cesti. V verandi je stal Pongrac in videl procesijo, ki je zginila vrh klanca med hišami.

Šele, ko jih ni bilo več videti, se je mala Rozika zavedla. Rekla je svoj »jezuskristus« in vprašala žagarja, kaj se je zgodilo. Ali ni Budja koga ubil?

Mladi žagar je odkimal in rekel: »To bo najbrže zaradi zemlje. Z bistrškega kota so ga prignali.« Pogledat gre.

Ali preden je odšel, je pritekel po nasipu mladi Budja. Kakor neumen je preskakoval kamenje in tekel ves zasopljen mimo njiju, kakor da je slep in da ju sploh ne vidi.

»Budja?« je zaklicala mala Rozika.

Budja je obstal, se razgledal in si potegnil preko oči. Ludviku je bilo sitno; kajti zdelo se mu je, da ima Budja zajokane oči. Zakaj ga je le dekle klicalo, je mislil in bil jezen na Roziko. Zazrl se je v tla, da mu ne bi bilo treba pogledati Budji v obraz. Fant je pristopil k njima in ju vprašal:

»Tod so šli, kaj? V vas?«

Ludvik je priki-mal. Besedo bi mu težko rekel. V grlu ga je davilo.

Budjev sin je pogledal na klanec proti vasi; potlej pa je zamahnil z roko, se obrnil in se nasmešnil.

»Saj ga bodo morali še nocoj sputiti...! Sicer pa, kaj je našemu očetu za Mali Graben, kjer je samo kamenje in hosta. Nam niso hoteli nič dati, drugi pa tudi ne bodo mogli živeti v Malem Grabnu. Ali bodo kamenje glodali?«

Gorenjakov ne bi mogel spraševati Budje kakor mala Rozika, že zaradi tistega njegovega izzivalnega posmihanja ne. Iz njunega razgovora pa je končno le razbral vse. Graščina ni hotela dati bistrškega kota. Namesto, da bi jim prepustila bistrški kot, kate-

rega bi morali kočarji odplačevati, jim je ponudila Mali Graben. Zastonj in brez vsake odškodnine. Kočarji so nazadnje planili po Malem Grabnu, samo da bi nekaj zagotovo dobili. Takrat se je stari Budja uprl in jim povedal svoje, nakar so prišli orožniki in ga odgnali.

Nazadnje se je mladi Budja obrnil proti Gorenjakovemu in se mu nasmehnil v obraz.

»Zdaj boš pa lahko glodal kamenje v Malem Grabnu. Tudi hišo si boste postavili; saj kamenja je dosti!«

»Ti, Budja!« je rekel tiho Ludvik, skoraj kakor da bi ga hotel prositi za božjo voljo, naj preneha.

Budja je odšel s travnika, kakor da je njemu prav za prav res vseeno. Zadnje je Ludvika peklo vse do mraka, ko sta se vrnila starša. Oče je molčal ko grob med večerjo, tudi mati ni bila nič prav zgovorna. Ko si je stari Gorenjak slekel suknjič, da bi se razpravil in legel k počitku, je povedal:

»To ima zdaj Budja! Zakaj ni bil tak kakor drugi? Tudi z mladim ne bo nič! Se mu že vidi!«

»Siromak je,« je dejala mati.

»Ah,« je zamahnil žagar in legel.

Ludviku se je zdelo prav, da ni bilo z njim tako kakor z mladim Budjo. Privoščil mu je, da mu je spodletelo zaradi zemlje, čeprav ga je tisti Budjev smeh znova in znova razjedal. Žagal je pozno v noč in se ni mogel znajti. Spominjal se je tudi male Rozike in si potihoma brundal:

*»Kak bo moglo srotle rast,
ko more zgoda vovce past ...«*

(Dalje prih.)

Danica Gruden

Kovačeva

Pravijo, da je vsak svoje sreče kovač,
zato sem koval, da v strop so iskre letele.
Bolj utrujen vsak dan, ko v polju orač,
sem delal, dokler v vasi so luči gorele.

Minute so tekle hitreje ko iskre lete,
saj mati še vedno je k meni hodila.
Gledala je, kako mi podkve v kleščah žare,
stregla mi je in rože v vrtu sadila.

Sedaj mati za vasjo v zemlji leži.
Sam sem. Kovač sem svoje nesreče:
tisoč isker od železnega križa beži
in vsaka me v srcu zapeče.

Kralj Peter I. Osvoboditelj

Dvajset let zedinjene Jugoslavije

Hrepenenje po svobodi izpod avstroogrskega jarma je tlelo že v najskritejših kotičkih src in duš naših prednikov.

Tudi mladina se je pridružila temu pokretu. Spominjam se razgovorov pred svetovno vojno. O, kako smo vlekli na ušesa pogovore, ki so se pletli o razpadu dvo-glave monarhije in o naši lastni državi. V šoli smo bore malo čuli o Slovanih in naši narodni zgodovini.

Tedaj je bilo v naših šolah vse drugače. Naši učitelji in profesorji so morali

povečevati dela tistih mož, ki so zatirali Slovence in ostale Slovane. Današnji mladini se bo zdelo marsikaj nerazumljivo iz tistih dni.

Učni načrti so ukazovali gotove predmete v nemščini. Slovenski otroci, ki so prihajali v srednje šole s kmetov, so bili veliki siromaki. Zemljepis, zgodovina, fiziko in druge predmete so se morali učiti v nemščini, čeprav niso tega jezika dovolj obvladali.

Avstro-Ogrska je hotela imeti ljudi, ki bi se navezali na nemško kulturno področje in se sčasoma ponemčili. Slovenska mladina se je morala učiti predmetov v nemščini, čeprav je to proti osnovnim pravilom šolanja. Že veliki češki pedagog Jan Amos Komensky, pa tudi vsi drugi šolniki so učili: Učni jezik naj bo za vsakogar le materinščina.

Odločno besedo so spregovorili slovenski dijaki že leta 1914. Tedaj smo obujali spomin na 500 letnico, odkar je bil ustoličen na Gosposvetskem polju zadnji knez v slovenskem jeziku. V spomin na poslednje ustoličenje Ernesta Železnega leta 1414., so hoteli prirediti Slovenci spominske svečanosti, ki pa so bile zabranjene. Naši dijaki so izdali brošuro »Klic od Gospe Svete«, ki jo je policija zaplenila. Tudi proslave v šolah niso bile dovoljene, zato so dijaki samovoljno izostali napovedani dan iz šole in so s pohodom po Ljubljani proslavili poltisočletnico važnega dne v naši slavni zgodovini.

Vedno, kadar govorimo o našem zedinjenju, se mi misli spoje s Sarajevom. V Sarajevu je usodni strel na Vidov dan leta 1914. pritegnil v boj ves svet.

Gavrilo Princip je oddal poleg mosta preko Miljačke strel in je z njim presekali življenje največjega sovražnika vsega, kar je slovanskega, tedanjega prestolonaslednika, nadvojvode Ferdinanda. Danes je na kraju, kjer je bil izvršen atentat, spominska plošča, ki pravi, da je s tega prostorčka zasijala naša svoboda...

*

Potem pa so prišla huda vojna leta. Naš narod je trpel mnogo. Bil je nečloveško preganjan. O tem pričajo številni grobovi na Suhem bajerju in tudi drugod. Vsakdo, ki je izrekel svoje misli o poginu monarhije in je iznesel svoje želje po samostojni Jugoslaviji, je bil v nevarnosti, da bo z glavo plačal uporne misli.

Za ustanovitev naše države pa so krvaveli tisoči in tisoči na vseh krajih sveta. Kdo bo preštel žrtve na solunski fronti, pa v Dobrudži. Kdo potoke krvi ob Soči, pa na Koroškem... in drugod? Povsod tam so polagali naši najboljši temelje današnji Jugoslaviji. Jugoslavija je poganjala iz krvi in kosti junakov.

Potoki krvi in gomile kosti pa so le uresničile srčno željo.

Koncem oktobra, po siloviti zmagi, ki jo je zavojeval tedanji srbski prestolonaslednik Aleksander na solunski fronti, je začel ugašati svetovni požar. Ameriški prezident Wilson je izrekel očarujoče besede: »Samoodločba narodov«. Tedaj smo vedeli, da grozi konec tudi razpadajoči Avstriji.

V oktobru leta 1918. smo prevzeli sami oblast nad slovenskim ozemljem. V Ljubljani se je ustanovila narodna vlada in 29. oktobra smo po vseh krajih praznovali osvobojenje. To je bil dan največjega navdušenja. Z vseh koncev smo se zgrinjali na Kongresni trg in naše duše so bile opojene od najslajše muzike, ko smo vzklikali besedo »SVOBODA«.

Tedaj se je začela resnična pomlad našega naroda. Tak zgodovinski dan doživi narod le enkrat. In prav mi smo bili tako srečni, ker smo bili priče velikega, nepozabnega dne.

*

1. decembra 1918. je bilo potrjeno na najbolj svečan način naše zedinjenje. Po čemer so naši dedje hrepeneli mnogo stoletij, smo doživeli mi. Predstavniki Slovencev in Hrvatov so pohiteli v Beograd, kjer jih je sprejel regent Aleksander. Svečano je bilo oklicano narodno zedinjenje in usoda Srbov, Hrvatov in Slovencev se je tedaj združila na skupno življenjsko pot.

Jugoslavija je bila ustanovljena!

Naj živi zedinjena Jugoslavija v miru in slavi na veke!

Jos. Brinar

Kljukec in njegove prigode

Ilustrira Maksim Gaspari

Trinajsti večer

**Pri belih medvedih — Pes prepeličar obsledi jerebice v želodcu
morskega volka**

»Ne vem, prijatelji in tovariši lovci, ali ste že čuli o odkritjih v Severnem ledenem morju, ki so se izvršila pod vodstvom kapitana Fipsa — sedanjega lorda Mulgrava? Na tem potovanju sem kapitana spremljal ne kot častnik, marveč kot njegov prijatelj. Ko smo objadrili Špicberge, nismo uzrli nikake zemeljske celine več, ampak nad nami nebo, pod nami morje, in v veliki daljavi plavajoče gore ledu!

Nam najbližje ledeno gorovje je bilo kake pol milje oddaljeno, in s svojim daljnogledom sem opazil na njem dva bela medveda, ki sta se nekako premetavala, kakor da se borita. Takoj sem pograbil puško in se odpravil na lov na medveda. Toda čim više na ledeno gorovje sem plezal, tem nevarnejša je prihajala pot, ki je držala zdaj ob ledenih razpokah in prepadih, zdaj se vila po gladkih pločah in drčah. Le z največjo težavo sem se približal medvedoma, ki se pa nista bojevala, kakor sem zdaj od blizu spoznal, ampak se le igrala in prekucovala.

Medveda sta bila orjaški živali; kakor spitana vola. Že sem v mislih ocenjeval vrednost njunih kožuhov in se pripravljajl s puško ob licu na strel; kar mi nenadno spodrsne desna noga in telebnem vznak na led. Udarec na glavo me je tako omamil, da sem

zgubil zavest. Ko sem se čez kake pol ure spet zavedel, sem bil v sila nerodnem položaju. Zver me je bila obrnila tako, da sem gledal z obrazom na zemljo (ali prav za prav na led), z zobmi pa me je zgrabila zadaj za zadrgač mojih irhastih hlač.

Joj, to sem nerodno bingljaj! Gornji del telesa mi je tičal pod medvedjim trebuhom, noge so mi molele naprej pred glavo. Kdo ve, kam me je hotela mrcina medvedja odnesti! Ali pravi čas še sem potegnil svoj nož iz žepa — tegale, ki ga tule vidite — pa sem zgrabil kosmatina za levo zadnjo nogo in mu odrezal tri prste. Kakor sem se bil nadejal, tako se je zgodilo: tacar me je spustil na tla in neznansko zarjul. Urno sem zgrabil puško, ki je ležala samo dva koraka vstran, in sem pihnil podplatarju za dva lota svinca v srce, da je kakor klada te-lebnil na zemljo, to se pravi, na led.

Tako sem se izne-bil ene izmed krvo-ločnih zveri; toda strel je bil obenem zbudil tisočero dru-gih medvedov, ki so dremali po ledenih ploščah kake pol mi-lje naokoli.

Od vseh strani so bele mrcine že hla-čale proti meni, gu-gajoč se na svojih oboroženih podplatih. Zdaj ni bilo dosti časa za premišljanje — nevarnost vsak hip večja! Kaj mi je storiti?

Še hitreje nego spreten lovec zajca odré, sem potegnil mrtve-mu medvedu kožuh s telesa, pa se sam vanj zavil, tako da sem vtaknil svojo glavo v kožuh prav tja, kjer je prej tičala kosmati-nova betica. Jedva sem se bil tako ošemil, je že prihacalo prvih dvajset medvedov do mene, in v nekaj minutah se je vse krdelo zgrnilo krog mene!

Vročje in mrzlo mi je prihajalo v kožuhu; a moja zvijača se je vendarle dobro obnesla. — Momljalo in godrnjalo je vse naokrog; — zveri so ovohavale zdaj mene zdaj svojega slečenega brata. Pa se jim že ni nič čudno zdelo, zakaj čez nekaj časa so me s

čudnimi kretnjami začele celó vabiti, — kar smešno se to čuje! — naj se udeležim njih igranja. No, pa sem posnemal njih gibe in navade, kolikor pač mogoče; a potihoma sem tuhtal in premišljal, kako bi se iznebil nepovabljenе družbe.

Zdaj sem se spomnil, kako mi je neki padar pravil, da se žival v hipu mrtva zgrudi, ako jo zabodeš v hrbtenico. — Hajdi, pa poskusimo! Zgrabim svoj nož pa ga porinem najbližjemu kosmatinu med pleča globoko v hrbtenico.

No, in zdaj je bilo treba samo kakih tisočkrat takle sunek ponoviti. — Na srečo sem bil tisti dan dobro zajtrkoval in se z malico dobro podložil. Zato sem se s čilimi močmi spravil na delo, zamahujoč na levo in desno, da so medvedje padali ko snopje za žanjicami. In četudi so beli kožuharji kar v redih padali, niso drugi medvedje imeli tega niti za mar. — No, in nazadnje sem podrl poslednjega, in takrat sem se menda počutil tako kakor Samson, ko je bil pobil tisoč Filistejcev z oslovsko čeljustjo!

Pa da vam povem na kratko: Odšel sem nato na ladjo in vzel s sabo tri četrte posadke, da so slekli medvedom kožuhe, pa da so krače in krzna spravili na krov ladje. Šele ko je sonce zahajalo, smo dokončali utrudljivo delo in kapitanu Fipsu je bilo zelo, zelo žal, da ni bil deležen slave in junaštev z lova na bele medvede.

Prihodnje moje potovanje se je vršilo s kapitanom Hamiltonom v Vzhodno Indijo. Tistikrat sem imel izvrstnega psa prepeličarja s sabo. Nekega dne smo z opazovanji in merjenjem dognali, da je naša ladja najmanj tri sto milj oddaljena od najbližje zemeljske celine. Vzlic temu pa sem moral gospode častnike opozoriti na svojega psa, ki je že kako uro kazal z vohljanjem po zraku, da je dobil divjačino na nos. Radi tega sem trdil, da smo vkljub brzinomeru in drugim meritvam vendarle nekje blizu suhe zemlje. Četudi so se mi vsi rogali, si vendar nisem dal iz glave izbiti, da bi moj pes ne imel prav. Zategadelj sem šel s kapitanom za sto cekinov staviti, da tekom prihodnje ure zadenemo na divjačino.

Kapitan, prisrčno dober mož, se je namuzal in pošepetal ladijskemu zdravniku: „Kljukcu se bržčas možgani kisajo. Saj take stave vendar ne morem sprejeti.“

Nato je odgovoril zdravnik, sicer tudi šepetaje, vendar tako glasno, da sem mogel tudi jaz slišati: „Ne, ne, kapitan! Kljukec je čisto zdrav. Ampak on zaupa nosu svojega psa bolj, nego pameti vseh vaših častnikov na krovu. — Stavo izgubi na vsak način; pa naj, saj ne zasluži drugega.“

„A vendar,“ je še ugovarjal kapitan, „bi jaz ne ravnal pošteno, ako bi sprejel tako stavo. No sicer bo pa pozneje še zmerom čas, da mu vrnem izgubljeni denar.“

Medtem je postajal prepeličar čedalje nemirnejši, kar je le še bolj potrjevalo moje mnenje. In ko sem še drugič ponudil kapitanu stavo, jo je Hamilton sprejel. Jedva pa sva izrekla — velja! in si segla v roke, ko so mornarji izredno velikega morskega volka potegnili iz vode.

Pes se je zdaj še bolj vznemiril, in zato sem dejal: „Na lejte, tu imamo divjačino!“

In res, ko so razparali morskega volka, smo našli v njegovem želodcu — šest parov živih jerebic! Uboge živalce so bile že tako dolgo v tem tesnem kurniku, da je ena izmed samic nanesla sedemnajst jajec ter je zdaj na njih čepela in jih valila. Prva jerebička se je prav takrat izvalila, ko smo bili ribi razparali trebuh.

To mlado jerebičko smo vzgojili skupno z gnezdом mačic, ki jih je bila starka mijavkela jedva nekaj minut poprej povrgla. Picek jerebiček se je kmalu seznanil in spoprijaznil s svojimi štirinogatimi popol bratci, in tudi stara mijavkela mu je bila čisto dobra — četudi pisana mati. Na vsem našem potovanju nam odslej ni nedostajalo sveže divjačine, ker je nekaj jerebic vedno nanovo valilo. —

(Dalje prih.)

Ivan Mafičič

Ko je minila vojna

Ilustriral Nande Vidmar

Bilo je tiste dni, ko je jemala konec velika vojna. Boj sicer ni bil še končan, ali volja za nadaljnje vojevanje je kopnela kakor sneg ob južnem vetru. Tudi tisti, ki bi imeli še voljo za nadaljnji boj, so se omehčali; popustila jih je borbenost in misel na sovražnika jim je izpuhtela. Kajti vsega hudega je bilo že preveč, neplodna leta so trajala predolgo, namesto sadu so rodila odpor. Edini sad štiriletne svetovne vojne je bila beda, opustošenje in globoke rane. Saj vojna nič ne zida, nič ne daje, samo jemlje in podira.

Slovenski strelski polk je zaokrenil smer: namesto k Piavi je odrinil proti Soči. — »Da, tam je naša zemlja, to hočemo braniti!« Tako so vpili fantje, polni ognja in navdušenja, pripravljeni na nove spopade. Misel na svobodno zemljo in državo jim je dajala novih moči; nič več niso bili utrujeni od dolgotrajnih bojev, nič več malodušni. Vse hudo je prešlo, vračajo se k materi, v domače, srčno ljubljeni okrilje. Zdaj vedo, da bo njihova ta slovenska zemlja, dasi močno ranjena in izmučena.

Z velikim navdušenjem so tako prišli v slovensko Gorico in jo zasedli. Navdušenje ljudstva, solze veselja, kakor če se vrne sin

k materinemu ognjišču. Velika vojna je minila, predolga noč uničevanja in viharja je mimo, nastopil je dan dela.

Samo Gorico zasesti pa ni dovolj. Treba jo bo tudi braniti, predvsem pa zbirati opremo za novo slovensko vojsko. Razkrajajoče in umikajoče se trume avstro-ogrske vojske imajo orožja in drugih vojnih potrebščin, ki jih ne potrebujejo več. Čemu jim bo vsa ta prtljaga, saj gredo domov!

Fantje so delali z veliko vnemo pa odjemali umikajočim se krdelom vse, kar je imelo kaj vrednosti. — »Orožje dol! Tu je zdaj nova, jugoslovanska država, in nihče ne sme skoz njo z orožjem v roki!« Tako so zapovedovali prihajajočim četam. In te so, kajpak iznenadene, polagale orožje. Naglo so delali fantje; ena, dve, tri — in krdelo je bilo razoroženo, pa zbogom! Moralo je oditi in napraviti prostor drugemu, saj so se trume vrstile kakor na vežbališču.

Ob goriškem mostu, ki vodi preko Soče, je bila glavna straža, kajti tega mostu se ni moglo izogniti nobeno krdelo. In vsi so imeli polne roke dela. Nekateri so odvažali pratežne vozove v kraj, drugi razkladali in nakladali živež, tretji znašali na kupe bojno opremo, četrti odkazovali smer odhajajočim krdelom, peti seganjali konje, ki so motovlili po cestah, ter spravljali v kraj klavno živino, da se ne bi razgubila ali morda celo poginila v cestnem blatu.

Strelci Cijan, Ponikvar in Mahne so skladali puške ob cesti. Slednja dva sta se venomer razgovarjala, Cijan pa ju je verno poslušal in bil kar nekam tihoten. Ponikvar je pravil ves navdušen, kako bo, ko pride domov na Dolenjsko.

»Prav gotovo bo vsa vas rajala od veselja,« reče.

»Mar zaradi tebe?« ga gleda Mahne.

»Ne zastran mene, temveč zaradi vojne, ki je vzela konec. No, jaz si bom pa lepo ogledal domačijo: koliko je vrgla letina, kako so založene kašče, a v hlev bom najprej pogledal, kako je kaj z blagom. Sicer pa lahko pripeljem konje s seboj, tako rekoč s par konji prijezdiva domov. To bo nekaj, a?«

»Jaz se bom pa lepo v kočiji potegnil na Gorenjsko,« reče Mahne. »Po tolikih borbah pač človek zasluži, da pride domov kot se spodobi. Kočij ne manjka, konj je pa toliko, da bo vsak vesel, ako se ga usmilim.«

Cijan se je nasmehnil. Večinoma se je bil potikal Mahne zadaj nekje okrog prateža, in kadar je bilo treba v boj, Mahneta ni bilo nikjer. Zdaj se pa hoče v kočiji peljati domov. Sicer ni napačna njegova misel, naj se le pelje, si misli Cijan, tudi on bi se peljal, če bi se imel kam...

»Kako pa ti misliš, Cijan, nič ne rečeš?« ga vpraša Ponikvar. »Do včeraj si bil še zgovoren in živahen, danes pa se mi zdiš kar nekam klavrn. Ne boj se, tovariš, nič več ne bo hudega. S sovražnikom se še pobotamo zaradi meje, potem pa — juhé! — veselo domov! Če se pa za slovo še enkrat spopademo, no, ne stori nič, saj zato smo tu.«

»Kdo bi se bal spopada, še mar mi ni,« reče Cijan. »Ako smo vzdržali do danes, bomo pa še jutri — in do Božiča ali do Velike noči, če bo treba.«

»Tako je,« pritrdi Mahne. »Potem pa na konje in domov!«

»Hm, domov,« pomišlja Cijan. »Kaj čem o tem govoriti, rajši vaju poslušam, ko imata tako lepe nakane.«

Fantom se je mudilo. Kako krdelo se je obotavljalo in ni hotelo položiti orožja: »No, pa zbogom, kar izvolite lepo naprej, vas bodo že v Ljubljani obrali.« Potem je prišel češki polk, vesel in vriska-joč. »Živeli Čehi! Živela češka republika!« Naj bi odložili orožje? »Ne, bratje, vzemite si kolikor vam drago. Srečno pot naj vam Bog da in srečno državo!«

Dnevi so potekali in polagoma je ginila neizmerna sila avstro-ogrske armade. Njeno vrelo je končno usahnilo in ceste so se praznile. Potem so se pa prikazala bela banderca. Mir, mir, izmučeni zemlji! Krdelce konjenikov, znanilcev miru, se je ustavilo onkraj mostu. Fantje so se zganili, narednik je pa brž odredil, naj se most razžene. Že poprej je pripravil v ta namen zaboj razstreliva pod mostom; treba prižgati samo še vžigalno vrvico — in most bo razklan na dvoje. Preden pa se je to zgodilo, je prišlo od vodstva povelje, da se to ne sme zgoditi, temveč se morajo glasniki miru neovirano pustiti naprej. Krdelce je prestopilo torej most pa prijazno pozdravilo, kakor se spodobi, ako pride nekdo k sosedu. Fantje so sicer odzdravili, a vprašujoče gledali tujce. Kaj hočejo tu? No, nič nočejo, samo zaradi reda so prišli. Hm, red so fantje že sami napravili, in sicer vzoren red.

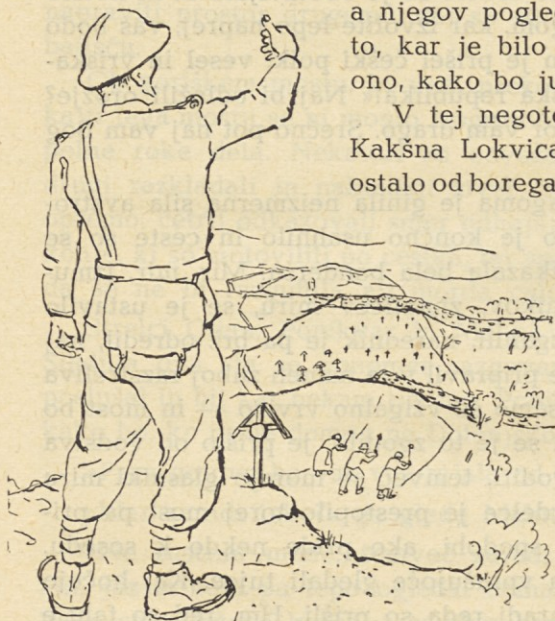
Se je pa nabralo prihajacev več in več, in v nekaj dneh so bili že v veliki premoči. Potem so se pa kar na kratko pomenili: hvala fantom, ker so zbrali tako velike vojne zaloge; zdaj pa lahko gredo, in sicer naprej ali pa nazaj, kamor jih veseli. In fantje so morali oprtati svoje oprtnike — in zbogom Gorica! Polk je nastopil tedaj pot proti Ljubljani.

Cijan se je poslovil od vojnih tovarišev pa žalosten gledal za njimi. Toda Ponikvar ni jezdil na konju, kakor je nameraval, in Mahne se ni peljal v kočiji, temveč oba sta z drugimi vred klavarno brodila po cestnem blatu.

Cijan je stopal po cesti proti Mirnu, od tam je pa krenil na kraško višino. Nič ni bil poskočen njegov korak; pot iz vojne mu je prav tako bridka kakor je bila pred štirimi leti pot v vojno. Morda še bolj. Takrat je imel kljub teži časa še nekaj mladih upov, danes pa se mu zdi, da je vse pokopano. Da, vojna ni nič dala, samo jemala je in podirala.

Prišedši na kraško višino, se je Cijan bridko nasmehnil. Tu je torej njegova zemlja, razorana in do golega pokončana. Da, tu so neizbrisni sledovi vojne, besne in dolgotrajne, ki so se zajedli v zemljo in dušo. Paziti moraš, kako stopaš, da se ti ne zlomi korak ali da ne zadeneš v nerazgnane granate, ki leže pod nogami kakor potuhnjene, opasne zveri. Sicer Cijana taka pot ni ovirala, vaje je bil bolj kot bele ceste, vendar je bil njegov korak negotov, a njegov pogled žalosten. Ni mislil več na to, kar je bilo do danes, marveč samo na ono, kako bo jutri.

V tej negotovosti je prišel do Lokvice. Kakšna Lokvica je to? Kup razvalin je še ostalo od borega selišča, ki ga je neusmiljeno zdrobil bič vojne. Tu je Cijanov dom, Cijan je torej doma... Naj se veseli, naj poskakuje, da je po štiriletnem trpljenju dočkal to srečno uro vrnitve, kakor se veselijo njegovi vojni tovariši, ki so odšli v Ljubljano, na Dolenjsko, Gorenjsko in na Štajersko? Ne, Cijan samo topo gleda v ta brezup in nič ne ve, kako in kaj. Štiri

leta ga torej ni bilo. O pač, enkrat je bil medtem doma. Bilo je med deveto bitko. Polk je bil tedaj pri Hudem logu, in Cijana je močno mikalo, da bi pogledal malo domov, ko je bil tako blizu. In neko noč se je splazil skozi ogenj in vihar, da bi videl ta ljubi domek. In ga je res videl, saj je bil sredi nočne temine ves v žaru žarometov. Plazil se je okrog njegovih podrtin pa opazil polno neznanih stanovalcev. Presunilo ga je in je zbežal proč, kajti tisti neznani stanovalci so spali smrtno spanje...

Zdaj jih ni več. Nikjer ni žive duše. Pač, nekaj je vendar tu: lesenjača! Kdo neki bi jo utegnil postaviti tu? Cijan stopi in zagleda v nji borno ognjišče, nekaj živil in orodja. Srce mu zatriplje:

ognjišče, sladko upanje, štiriletno koprnenje! Ter gleda in posluša: udarci kopač in neko govorjenje, ka-li? Gre in pogleda v bližnjo dolinico. Pri priči se mu zarosijo oči. Oče — mati — sestra! Usmiljeni Bog, življenje se vrača, življenje, življenje! Glej, kako giblje šest rok, kako kopljejo! Na sredi dolinice so leseni križi tistih neznanih stanovalcev, ki so za večno ostali tu... Poleg križev pa kopljejo roke, grebejo kamenje, rahljajo tu izmučeno zemljo, da jim bo dala novega kruha... Da, kruha iščejo, za novimi upi grebejo te koščene, osirotele roke... Fant gleda, obraz se mu jasni in novo moč začuti v sebi.

»Oče, mati, Nuša!« zavpije in zdrvi nizdol, kakor otrok, kadar hiti materi v naročje.

»Andrej!« kriknejo vsi trije in se vržejo sinu v objem.

Joj, kako srečno snidenje! Po vsem brezupu in trpljenju dero po licih solze sreče, na razvalini domačije se iskri v očeh novo upanje. Saj ne morejo niti do besede. Kaj bi jih izpraševal Andrej, kako je bilo v begunskem taborišču: bere jim na licih vso bedo neskončnega časa. In kaj bi vpraševali oni njega! Živahen mladenič je odhajal z doma, zdaj je pa kakor postaran mož. No, hudo je minilo, samo da še toplo srce bije in so roke zdrave. Dvignili si bodo nov dom in nove njive preorali. Da bo vzklikl nov kruh za bodoči rod. In da bo ta rod močan in odporen, kakor je odporna ta bridka zemlja kraška...

Anton Debeljak

Zvesti Ninko

Ilustriral Maks Sedej

Arne Jelínek, štirinajstleten povojni dečko, je stopal skozi mrgoleče predmestje v Jokohami. Za trenutek je obstal na ljudskem vrtu, kjer so otroci v krogu plesali in peli čarobne besede, ki vabijo polža, naj pokaže svoje roge, češ da gre dež in da sapa vleče:

Dajdajmuši, dajdajmuši cuno, čito dašare!

Ame kaze — — kara cuno čito dašare!

Iz gneče in gomaranja krene po mirnejšem potu, usmerjenem na grič, po katerem so posejana evropska bivališča. Kar opazi žoltopoltega Niponca, ki na vrvi vodi rjavo bevsakajoče ščene. Ne da bi se kaj ugreval ali se gneval, zažene kužka na kup starega papirja in potihoma zadroboli pesemco:

Jo no naka uo
Kiraku ni kurase
Nani goto mo
Omoeba omu
Omouaneba koso...

ali po naše: Na tem svetu je nevarno preveč misliti, če hočeš zadovoljno in mirno živeti, ne jemlji stvari preresno...

S tem je rumenokoži starec izginil za oglom, pustivši nebogljenega četveronožca samega.

Arne je spoznal, da je možak živalco zavrgel. Breče je bilo gnusno ko smrtni greh, pravcati spak. Ali ubogo bitje — cvileče na tako presunljiv način — se mu je zasmililo v dno srca. Rahlo ga je vzel v roke in ga zavil v žepni robec. Kužej je štel komaj toliko dni kolikor Arne let.

»Kaj naj počnem s tem malčkom?« se je vpraševal naš novi znanec. »Ali naj ga zredim? Vsekakor pa moram prej staršem to povedati.«

Pohitel je k rebri proti vili, nesoč v naročju nežnega najdenca, ki ni več vreščal.

»Kako je grd!« sta izustila gospod in gospa Jelínkova ob pogledu na nedorastlega gosta.

Vendar so mu dali skodelico mleka, ki ga je hlastno lopotal in slastno polizal.

»Ostane pri nas, jelite?« se je Arne obrnil na očeta in mater.

»Naj bo, če ti je toliko zanj. A kako ga bomo klicali?«

»Ker je psiček doma v Carstvu sončnega vzhoda — Nihon no teikoku — mu dajmo tukajšnje ime.«

»Pa bodi Ninko. To se pravi: Lisodlak,« predlaga oče.

Tako so torej gojili v tej češki družini niponskega Ninka, ki je dokaj naglo rasel, a pri tem postajal zmeraj bolj nepogleden in oduren. Arnetu pa je bil zvest in vdan brez mej.

Za mladeničem je tekal povsod in vsi so ravnali z njim kakor z domačim prijateljem, čeprav so se neki znanci malce posmehovali temu spakedranemu spremljevalcu.

Čez leto in dan je bil Ninko že precej močan, a neprijaznih potez ni nič izgubil. Sicer ga niso motile, saj se ni gledal v zrcalu, kakor se včasih domišljav človeški gizdalini.

Neko dopoldne sta gospod in gospa odšla zdoma, pustivši za varuha Arneto z njegovim repatim revsačem. Vrnila naj bi se šele za obed. Tudi služinčad je bila zunaj, po trgovinah, zaradi nakupovanja. Huda pripeka je tiščala na zemljo. Niti sapica ni zamajala steblikovin po vrtu in navkljub sijajnemu nebu bi bil človek dejal, da se pripravlja neznanska nevihta.

* * *

Arne se je umaknil v svojo sobo in čital. Ninko mu je ležal pri nogah. Molk je bil skoro vznemirljiv in tu pa tam je stopil fant k oknu, da bi videl, ali ne gredo že domači odkod. Potegne uro iz žepa: poldne. Pravkar se je mislil spet oprijeti svoje povesti, kar se vzpne pes in jame renčati.

»Kuš, Ninko, saj ni nikogar!« Ali žival je nasršila dlako in se spustila v dir po tleh. Nato je sedla pred gospodarja ter obupno tulila.

Arne se v skrbah ozira okoli. Kaj neki to pomeni? Neznana bojazen ga je obhajala. Toda premagal se je in osorno velel: »Mir, Ninko!«

Namesto odgovora ga je Ninko prijel za suknjič in pričel vleči proti durim. Osupli mladenič mu zastrmi v oči in vidi, da so vse zbegane od straha. »Hitro, hitro pojdiva proč!« so prosili ti preplašeni pogledi. Stopil je torej v smer, kamor ga je potegoval rjavi družabnik. V veži ga je pes izpustil in začel skakati v zaprta vrata.

»Haha!« se je zasmel mladostnik, »pod milo nebo se ti mudi, drugega nič.« In na stežaj je odprl durnici. Ninko ni skočil na plano. Vrnil se je h gospodarju in ga vlekel ven. Arneto je obšla čudna tesnoba. Naglo je korakal za psom in obstal šele sredi vrta.

In zdajci, o groza, mu silovit sunek potrese tla pod nogami, da telebne na zadnjo plat. Oglušno grmenje bukne na vse strani. Ninko se nagonoma privije k njemu. Sunki se nadaljujejo. Arne zmedeno razbere, da je potres. Lična vila, kjer so stanovali, je bila že kup razvalin. Vse okoli je zemlja režala in bal se je, da bo regnila še globlje in ga vase potegnili. Krik in vik je vstajal. Doli v niponskem mestu je na več krajih plamen švigal. Morje pa je bučalo in besnelo proti obrežju. Koliko časa je to trpelo, pol ure, eno uro? Arne ni mogel preračunati. Kakor v pošastnih sanjah je uzrl starše, ki jih je malo prej smatral za mrtve. Stekel je k njim preko podrtin. Oba Jelínkova sta se bila na čudežen način otela.

Skoraj nato se je vsa družinica preselila v zlato Prago. S seboj so kajpada vzeli tudi Ninka, ki je s svojim nagonom rešil njihovega sina edinca. O tem psu mi je pravil učen rojak, dobro znan po češki prestolnici.

Dvajset let zgodovine

Bila sem otrok in učili so me
moliti za dunajskega cesarja.
Takrat sem nevzdvomno verjela,
da je ves Dunaj kot zlata kočija,
ki vozi po večni cvetni se poti
venomer krog in okrog ...
Potem mi položil je oče v srce
besedi: Slovan in svoboda.
Tedaj se pojavil nad Trstom
je čudežni ptič — prvi letalec
in sladka mi groza planila je v željo,
da z njim ubežala kot velik golob
nad širno bi žitno poljano,
na vzhod v širno Rusijo.

Nenadoma počil je strel sarajevski
in strelu sledili so streli.
Izleglo se čudežnih ptičev
je kmalu preveč, vse preveč
in vsi so prinašali smrt.
V možganih je vrelo:
»Molite za zmago!«

Oče je tiše dodal:
»Za zmago Slovanov!«
Z mamó pa rezali platno
v dolge bele sva proge
in težko biló in hudó je
vedeti, da že naslednji se dan
izlilo iz rane pekoče
bo vanje rdeče ... rdeče ...
Smrt niti šole ni spoštovala,
bilá je povsod in prva!
Nekega dne sedli smo v vlak
in se peljali iz Trsta na Kranjsko.

Našli smo polja in kmete in mir.
Soseđa prinesla je v latvici mleka,
sosed natrosil otrokom
nam lepih je, žlahtnih orehov,
vse je dišalo po dimu,
a vendar biló tako dobro!
Tu cesta do šole
je mirno ležala med polji,
ob cesti so rastle dišeče akacije,

iz trave je gledalo tisoč cvetic.
Vedno bolj daleč, vedno bolj tiho
odmeval bojišča je krik in topot.
Preko strnišč od zahodne strani
se včasih pripaslo le bedno je kljuse,
po cesti pa vlekli so strti se,
hromi možje,
počasi izgubljali v tihe se,
skromne slovenske vasi.

Mir! Nova država! Vstajenje!
Zidarji! Kovači! Sejalci! Na delo!
O, koliko mladega je zakipelo!
Tedaj bi še kamen pognal se v brstenje.
Pred šolo mladina vsadila je lipo,
to znamenje sveto iz gajev pradednih,
kjer Svarog slovanskemu rodu delil
je zakone večne.
In pesmi, o, pesmi vse polne sokóv,
himna združitve treh bratskih rodov,
to vrelo je, vrelo čez gore, dobrave...
in nekega jutra je kraljevič slave
skromen ves k nam po ljubezni prišel.
Ni bil pripéljal se v bajni kočiji,
stopil kot k bratom na hišni je prag,
toda gorela je jutrnja zarja
in prek ramen se vsa zlata je zlila, —
takega prvič sem vzrla vladarja,
z vsem, kar je mladih želja, ga združila.
Rasti, prepevaj in delaj, veruj! —
rekla mi zemlja je novo zorana.

Takrat vso svojo sem pot zaslutila,
voljno prišla za kamen in dleto.
Zdaj od takrat je že dvajseto leto,
kar je v poljanah pšenica rodila.
Drugi zdaj deca so.

Zrem jih pod lipo, kako razigrano
pijejo sonca z nebesne modrine, —
v lipo pa nekdo zasekal je rano,
nekdo, ki naše ne ljubi mladine.
Včasih biló bi potrebno bedeti,
stati na straži ves dan in vso noč, —
kar je vsajenega mora živeti,
dati nam vere v lepoto in moč!

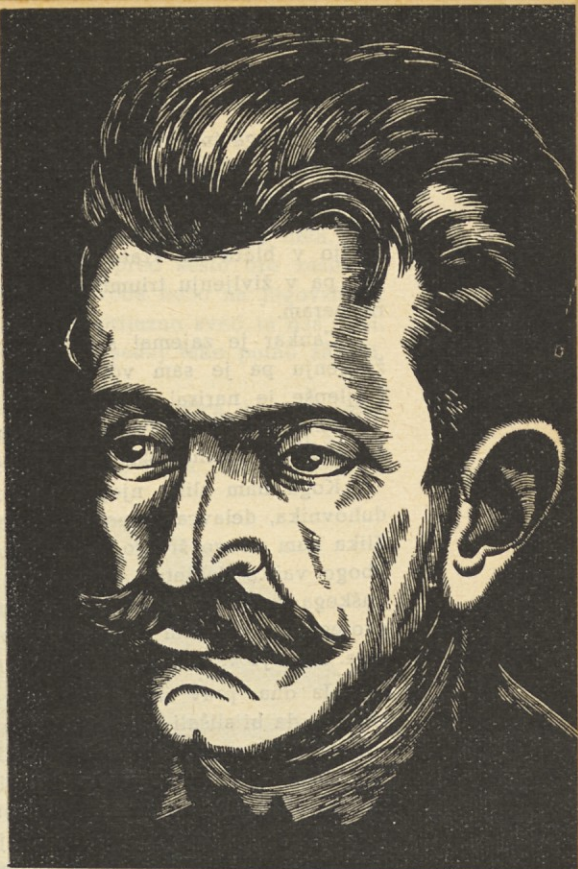
Ivan Cankar

(Ob 20 letnici njegove smrti)

Kar nas je mladih ljudi po vojni, ki je razdejala staro podobo sveta, vsi smo občutili in z vsakim naslednjim dnem bolj čutimo, da je treba vsakemu posameznemu človeku in prav tako vsemu človeštvu prehoditi vso neizmerno kalvarijo življenja, polnega muk in trpljenja, da naposled po tisočerihih padcih, bojih, porazih, po tisočerihih uspehih in neuspehih dospe do samega sebe, do svoje lastne očiščene podobe, nezlagane in resnične. Ta pot je dolga, neskončna; zdaj se dviga v breg in se vije v dolgih vijugah, zdaj pada nizdol in se zravna v dolgo prašno cesto, po kateri hite množice ljudi proti svojemu cilju. Ob tej dolgi poti srečaš utrujene obraze, ki so omagali, naslonili so se na kanton ob cesti in čakajo tam poslednje ure, drugi se prerivajo dalje, v upanju, da bodo ugleдали blestečo zarjo. Mi vsi hodimo to težko pot, hodi jo ves naš narod, bolj kot mi vsi pa je na tej poti omagoval, a omagal ni: pisatelj Ivan Cankar.

Dva in štirideset let, to je kratka doba za človeka, toda Ivan Cankar nam je v tej kratki dobi svojega življenja zapustil delo, ki nima primere med Slovenci. Dvajset je zvezkov njegovih zbranih spisov: pesmi, novel, črtic, povesti, dram, kritičnih in polemičnih spisov. Delo, ki je bilo pisano s srčno krvjo pisatelja Ivana Cankarja, pa bo zavoljo tega ostalo duhovna lastnina našega naroda, ovekovečenega v boju za resnico in pravico, za katero se je gnal kot hlapec Jernej, v boju za resnico in pravico trpel in naposled vendarle učakal prve sledove vzhajajoče zarje.

Kaj bi vam popisoval njegovo mladost, ki se je začela na Vrhniki, tam na klanecu? Takšna, kot je mladost vseh otrok, ki se niso rodili v palačah, je bila njegova: v bedi in pomanjkanju je rasel, čeprav je bil otrok iz krvi in mesa, kakor smo bili mi vsi. V šolo je hodil najprej doma na Vrhniki, njegov učitelj je kmalu spoznal njegov bistri um in poskrbel, da so starši dali Ivana v Ljubljano. V Ljubljani je Cankar dovršil realko, nato pa je šel na Dunaj, da bi tam študiral tehniko. Za kaj takega pa ni imel sredstev niti smisla, bolj ga je veselilo pisateljsko delo. Toda ne zgolj iz samega veselja do tega dela, temveč, ker se je moral preživljati sam, je začel pisateljovati. Bil je prvi slovenski pisatelj, o katerem lahko rečemo, da je živel od svojega pisateljskega dela. Od prve pesmi »Kacijanar«, ki jo je objavil leta 1893. v »Ljubljanskem Zvonu«, pa do poslednje knjige, ki jo je izdal med svetovno vojno pod naslovom »Podobe iz sanj«, je s svojim ostrim, plodovitim peresom posegal v vse plasti našega javnega življenja. Njegovo delo najbolj označuje boj proti družabni laži, proti licemerstvu in hinavščini, ki ne puste do razmaha svobodnim, po napredku hrepenečim silam.

Fran Stiplovšek: Ivan Cankar, linorez

Kar je lepega in svetlega pognalo na slovenski zemlji, je bilo siloma zatrto od zlaganega življenja; zato tudi vsi umetniki, študenti, slikarji, v usta katerih polaga Cankar vzvišene besede o svobodi in napredku, propadejo, ker tako hoče njihova okolica. Ostanijo pa jim samo sanje. Kot sanjarji žive, čeprav življenje gazi v blatu do vratu. Njihove sanje in njihovo delo ne najde priznanja, pač pa v življenju triumfirajo razni povprečni ljudje, ki so se znali prilagoditi razmeram.

Cankar je zajemal snov svojim umetninam iz življenja okrog sebe, temu življenju pa je sam vdihnil misli in mu dal popoln izraz svoje osebnosti. Najlepše je narisal v svojih delih svojo mater, ki mu je bila svetla opora v težkih urah življenja. Da ni imel nje, bi omagal. Mati mu je bila svetla luč v mračnem oceanu laži, licemerstva in ga vodila skozi težke preizkušnje.

Koga nam slika njegovo pero? Slovenskega študenta, umetnika, učitelja, duhovnika, delavca-trpina in vaškega mogotca, kakor je bil kralj na Betajnovi. Slika nam ubogo šiviljo v dunajskem predmestju in njeno hrepenenje po sreči, ubogo vaško dekletce, kako teče za vozom po prašni cesti in ga ne doseže, vaškega umetnika, najbolj in v vsem pa slika samega sebe, odpira nam kamrico svojega srca in nam pripoveduje o največjih skrivnostih, ki jih skriva človeško srce. Zato je vse Cankarjevo delo ena sama veliko izpoved.

»Iz dna, prav iz dna bi se rad izpovedal, iz dna zaklical na glas vsem ljudem, da bi slišali na svoja ušesa in videli na svoje oči — ali poslednjega dna ni, zadnje, za vselej odločilne, odrešilne besede ni, še nihče je ni slišal, ne izpregovoril, vse je zgolj blodnja in pot, je brezkončno romanje po tihih katakombah srca.« V neizmernem obupu ugotavlja: »Življenje, ki ga živi to betežno telo zunaj pod glasnim solncem, je medel odsvit, le motna prispodoba onega drugega življenja, ki je zaklenjen v tebi in v meni.« In vendar mi vidimo, da ta naš veliki pisatelj-umetnik in bojevnik, ki je pisal najlepšo besedo, kakor ga ni bilo in ga ni med nami, ni pisal Hlapca Jerneja in ostalih umetnin tako globoko poražen. Tedaj je bila v njem sila in moč in upanje na zmago. Ali je bil Cankarjev življenjski poraz resnično tako strašen, kakor ga beremo v njegovem koncu k »Podobam iz sanj«? »Obšla me je strašna utrujenost, spustila se je temna in težka na mojo dušo, kakor pokrov na rakev.« V tej utrujenosti in samoti ga obišče Smrt.

»Človek, povej, kako si živel, komu živiš!«

Poslednjikrat se je Cankar izpovedal in verjeti mu moramo, da je bila ta izpoved zanj težka in grozna. Ni umrlo v njem vse, kakor so mu očitali, njegovo delo in njegovo življenje je imelo svoj smisel, a odkupnina zanj je bila težka. Po dolgih preizkušnjah se je njegov ubogi, ponižani jaz zatekel k zadnjemu edinemu besedniku, ki mu bo v trpljenju stal ob strani pred pravičnim sodnikom. Kakor človek, ki se od vsega sveta zapuščen potaplja, je izrazil Cankar svoj zadnji rešilni klic na pomoč SOS: Mati, Domovina, Bog!

Smrt je izginila, namesto nje pa je stopila k njemu odrešenica, ki ji je bilo ime: Življenje, mladost, ljubezen.

11. decembra 1918. je prenehalo biti pisatelju Ivanu Cankarju srce, na njegovi zadnji poti ga je spremljal skorajda ves slovenski narod. Zdaj počiva njegovo truplo na pokopališču pri Sv. Križu v Ljubljani skupno s pobratimoma, prezgodaj umrlima pesnikoma, Josipom Murnom-Aleksandrovom in Dragotinom Kettejem. Avgusta 1. 1930. so mu rojaki na Vrhniki odkrili spomenik kot dokaz, da živi Cankar v srcu slovenskega naroda. Toda tudi brez tega bo Ivan Cankar živel v srcih slovenske mladine kot njen vodnik v boju zoper laž in licemerstvo, v boju za resnico in pravico.

Jupiter

Večeri se nam daljšajo in če se vračamo od tega ali drugega dela, nas večkrat tema zaloti na poti. Tema? Res je sonce že pred šesto uro zašlo in kmalu za njim je zatonila tudi Venera — večernica. Toda nebo na jugovzhodu je sedaj v jeseni zvečer okrašeno z Jupitrom, ki nam prijazno sveti in nas vabi, da dvignemo svoj pogled od zemskega površja, ki je sedaj tako polno žalosti, skrbi in sovraštva, gori, kjer migljajo zvezdice.

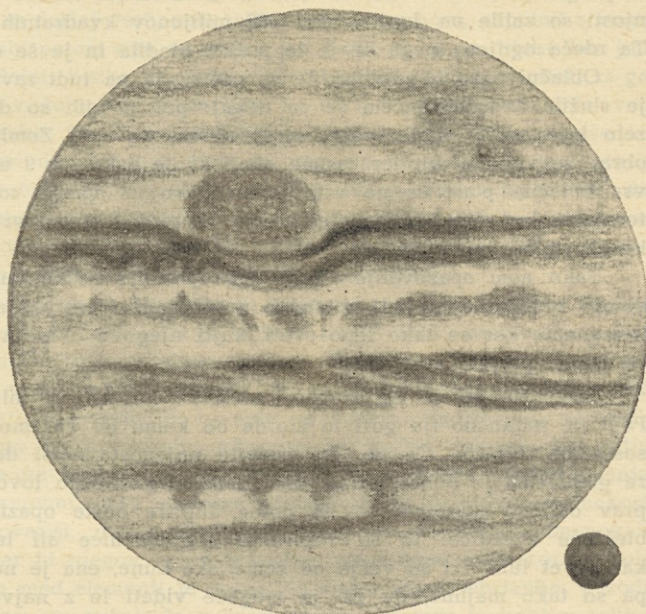
Kdo pa je Jupiter? To že veste, da je Sonce zvezda stalnica, ki ima svojo lastno svetlobo in toploto, ki nas na zemlji vzdržuje pri življenju. Okoli Sonca krožijo njegovi otroci planeti: Merkur, Venera, Zemlja, Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun in Pluton. Vsi ti so najbrže nastali iz sončne snovi, a ker so bili manjši, so se tudi prej ohladili in otemneli. Danes dobivajo le od Sonca toploto in svetlobo — čim bliže so mu, tem več dobe teh dobrot in na Zemlji dobivamo obojega ravno toliko, da moremo uspevati mi, živali in rastline. Kako pa je na Jupitru?

Od Zemlje do Sonca je 150 milijonov kilometrov in svetloba, ki drvi s hitrostjo nad 300 tisoč kilometrov na sekundo, rabi od Sonca

do nas celih osem minut. Toda Jupiter je mnogo dalje od Sonca: kadar se najbolj oddalji od njega, meri razdalja med očetom in sinom celih 812 milijonov kilometrov! Če je tedaj Sonce ravno nad zemljo in tem planetom, tedaj nas loči od njega strahotna dalja 960 milijonov kilometrov. Vsakdo si lahko sam izračuna, koliko časa rabi svetloba od onih silnih daljav do nas.

Jupiter pa je velikan. Že priložena slika vam nekoliko pojasni razmerje med njim in nami. V številkah pa je stvar takale: Premer Zemlje je 12.800 kilometrov, a Jupitrova os skozi ekvator meri celih 144.600 kilometrov. Kar 1300 naših Zemelj bi lahko natresli v votlo Jupitrovo kroglo. Kljub temu, da je ta planet tako velik, pa je iz mnogo laže snovi — tehta le 310 krat toliko kakor Zemlja in njegova snov je le $1\frac{1}{4}$ težja od vode.

Toda pogledjmo ga nekoliko skozi dober daljnogled. Najprej opazimo, da je precej oploščen na tečajih. Kdor je sliko dobro pogledal, je to že na njej opazil. Res, os med Jupitrovima tečajema je celih 9500 kilometrov krajša kakor ona skozi njegov ekvator. Zakaj? Kmalu bomo našli odgovor.

Jupiter v razmerju do naše Zemlje, ki je na naši sliki na desni strani spodaj

Druga zanimivost, ki nam jo odkrije daljnogled na Jupitrovi površini, so vzporedni različno svetli pasovi. Če pa nekoliko pozorneje opazujemo te z ekvatorjem vzporedne lise, spoznamo, da so izredno podobne našim oblakom! Da, včasih se ti pasovi tudi pretrgajo in tedaj imamo resnično sliko naših oblakov pred seboj. Ta slika nam potrjuje domnevo, da je na tem planetu izredno debela plast zraka in oblakov, skozi katero ne vidimo pravega površja tega daljnega svetovnega telesa. Kakšna je neki ta površina? Jupiter je velikan in najbrže se mnogo počasneje hladi kakor naša Zemlja. Njegova skorja je tanjša in še se pripeti, da bruhnejo iz notranjosti žareče tekoče snovi, kakor se to v malem godi na Zemlji še danes. In resnično! Leta 1878. so zvezdoznanci zagledali na južni poluti Jupitra silovito rdečo pego! Celo gosta oblačna odeja planetova se je tej pegi umikala, tako da je bila tudi v malih daljnogledih dobro vidna. Silovite množine žareče tekoče snovi Jupitrove notranjosti so zalile na Jupitru nad 500 milijonov kvadratnih kilometrov površine! Ta rdeča ognjena pega se je le počasi hladila in je še danes nekoliko vidna.

Oblačni pasovi, posebno če so pretrgani, pa tudi ravno omenjena pega pa je služila zvezdoznancem še za nekaj: potom njih so dognali, da se Jupiter zelo hitro suče okoli svoje osi. Medtem, ko rabi Zemlja 24 ur za enkratni obrat, se velikan Jupiter zasučje okoli svoje osi že v 9 urah 50 minutah. Toda vsa oblačna plast se ne vrti enako hitro in opazili so, da se pasovi bliže tečajema nekoliko počasneje sučejo. Zaradi hitrega vrtenja se je ogromna krogla sploščila na tečajih!

Tako nam opazovanje Jupitrovega površja vedno kaj novega pove in ga mnogi zvezdoznanci radi natančno proučujejo. Nam pa je ljub znanec na nočnem nebu, ker se tako lepo sveti, kajti njegova oblačna površina odbija 56% od sonca prejete svetlobe.

Toda Jupiter je še drugače zanimiv. Vi, ki ste mladi, imate dobre oči. Pogledjte natančno tja gori in morda bo komu od vas mogoče opaziti zanimivo sosesčino Jupitra. Če ne, pa vzemite najenostavnejši daljnogled — tudi tak za gledališče je dober, prizmatični, kakršnega rabijo lovci in vojaki, pa je že prav odlično uporaben — in poleg Jupitra boste opazili v ravni vrsti štiri bleščeče zvezdice: to so Jupitrove sopremičnice ali lune. Da, Jupiter ima kar devet lun! Tri so večje od zemeljske Lune, ena je nekoliko manjša, druge pa so tako majhne, da jih je mogoče videti le z največjimi daljnogledi ali celo s pomočjo fotografije. Tudi na teh lunah je najbrže debela zračna plast, ki močno odbija sončne žarke.

Vaš mali daljnogled vam bo že povedal, da so velike vidne lune razmeroma blizu Jupitra in sicer po vrsti: približno tako daleč kakor naša luna, en in polkrat, dva in polkrat in petkrat tako daleč. Toda koliko hitreje se vrte okoli Jupitra kakor naša Luna! Prva ga obkroži že v 42 urah, druga v treh in pol dneh, tretja v sedmih dneh in četrta kljub veliki poti že v 16 dneh.

Tako je Jupiter eno izmed najzanimivejših nebesnih teles, ki so nam razmeroma blizu. Opazujte ga tudi vi in sicer vsaj, kako se giblje med drugimi slabo vidnimi zvezdami, ki tvorijo njegovo ozadje in so seveda mnogo milijonkrat dalje kakor je on od nas. Sedaj se nahaja Jupiter pred ozvezdjem Kozorožca, a se bo polagoma pomaknil drugam, toda tekom dvanajstih let bo prišel okoli sonca, kajti njegova pot okoli tega našega dobrotnika je ogromna: 18 milijard kilometrov!

Za danes se poslovimo od daljnega velikana, ki tako lepo krasi naše večerno nebo. Prihodnjič pa se bomo videli na nekem drugem, še čudovitejšem planetu.

Natrij in klor med dijaki

V dijaškem laboratoriju našega zavoda se vrše vsak teden enkrat popoldne kemijske vaje, pri katerih se žge, kuha, pali, praži, peče, smodi, piha, puha, nabija in razbija, da je zares podobno delovni šoli.

Spočetka sem po končanih vajah vsakokrat ugotovil žalostno dejstvo, da je bil ta pregloboko segel v steklenico s kalijevim kloratom, oni v steklenico s solitrom, da si je ta na nedovoljen način prisvojil ščepec rdečega precipitata, oni celó kar celo žličko peklenskega kamna. Kajpada sem se nad takšnim početjem upravičeno zgražal in jezil. Ko pa sem spoznal, da smatrajo dijaki mojo jezo za najzabavnejši del pri kemijskih vajah, sem načrt izpremenil tako, da sem steklenice, ki so doslej vsebovale toliko privlačne snovi, napolnil z manj vrednimi snovmi. Kmalu potem sem se smejal jaz, jezili pa so se dijaki, ker jim doma nista hotela oddajati kisika ne kalijev klorat in ne rdeči precipitat, ki ga tako lahko oddajata v šoli; ker stroncijev in barijev nitrat nista bila več uporabna za basanje raket itd. Že sem bil uverjen, da sem jih ozdravil nečedne razvade, ko me je oni dan vrglo s stola in pognalo naravnost v laboratorij sledeče časopisno poročilo: Prebivalci ob Špici pozivamo varnostno oblast, da zasledi in najstrože kaznuje zlikovce, ki so okoli polnoči metali v Ljubljano neko snov, ki je v vodi povzročila tako močne eksplozije, da so se ljudje zbudili iz spanja in v strahu in trepetu zapuščali stanovanja.

Kar streslo me je, ko sem v laboratoriju pogledal v omaro, v kateri skrbno hranim nevarnejše snovi, in doznal, da je izginila iz nje velika steklenica, polna natrijevih kosov. Nočni zlikovci s Špice so torej moji dijaki, katerih vnema za alkemijo, sveto vedo našo, je tako narastla, da so se pričeli udeleževati celó že na nočnih kemijskih manevrih, in to nele na suhem, ampak tudi na vodi.

Natrij! Kdo ga ne bi poznal, kdor se je srečno prerinil do tretje meščanske, in kdo se ne bi čudil vragolijam, ki jih ta čudna kovina uganja v dotiku z drugimi snovmi! Ako pravimo dijaku, ki se za vsako malenkost prepira in ruje s tovariši, da je pretepač, zakaj ne bi natrija imenovali pretepaški element, kar bi njegov ugled pri učeči se mladini vsekakor še bolj dvignilo. Nemiren duh med elementi je natrij, na zraku mu ni obstanka, v vodi celó ne, hajduška narava mu miruje le v brezračnem prostoru in kolikor toliko tudi v petroleju. Kdo bi mu prisodil, kdor ga pozna, da ga pridobivajo iz tako nedolžne snovi kot je kamena ali kuhinjska sol, ki je spojina natrija s klorom, torej natrijev klorid ali, kakor piše učeni tretješolec, NaCl!

No, klor pa tudi ni za trohico dostojnejši od natrija in tudi nanj imam kaj slabe spomine iz dijaškega laboratorija. Oni dan smo si nadelo nalogo, da ga izločimo ali »izkibiciramo« iz solne kisline ter se seznanimo z njegovimi šegami in običaji. Priporočil sem vsakemu posebej največjo pazljivost in mu zabičil, naj preneha s razvijanjem plina, kakor hitro bo začutil, da ga je ta prišel žgečkati v nosu. In kakor so moje prošnje in nasvete upoštevali vsi drugi, tako jih je preslišal naš Žane. Prilil je hipermanganu tolikšne količine solne kisline, da se je v trenutku znašel v pravcatem oblaku zeleno rumenega plina. Nemalo sem se prestrašil groznega načina, s kakršnim nas je na mah segnal iz laboratorija in za ta dan onemogočil nadaljevanje kemijskih vaj. Vsakega drugega bi bila že desetina razvitega plina, če ne ravno usmrtila pa vsaj onespособila za nadaljnje šolske podvige, Žane pa je izšel iz njega nepoškodovan, zagotavljajoč, da si v klorovi atmosferi uniči vso navlaklo šolske učenosti

in se v njej naučije svežega poguma za hajdukovanje po nevarnih strminah in čereh šolskega modrovanja.

Natrij in klor! Še vojna industrija ju uporablja za izdelovanje smrtonosnega orožja: s prvim polni vžigalne bombe, z drugim plinske granate — pa da bi ne imela privlačne sile na dijaka, ki z vsem svojim nehanjem in dejanjem potrjuje dejstvo, da je boj glavni življenjski znak. Spojino obeh teh dveh bojnih elementov, kuhinjsko sol, je menda užival že pračlovek in po njem smo podedovali to navado do danes ter jo bomo ohranili do konca svojih dni. Poskusi kažejo, da odjemlje sol raznim vrstam staničja, zlasti živčevju vodo in povzroča s tem njih razdraženost ter pospešuje živahnejše delovanje prebavil. Da človek z vznemirjenimi živci in živahno prebavo ne more mirovati, je razumljivo, in če dijak tako rad skače čez ojnice disciplinskih pravil, je v nemali meri kriva sol, brez katere ne bi mogel živeti ne ti, ne jaz, najmanj pa on. Da mu manjka soli, lahko rečemo komur koli drugemu, le dijaku ne, ki je z njo nasičen, kolikor ga je v koži. Zahtevati od dijaka, naj sedi kakor pribit, se pravi zahtevati od njega, naj se vpiše v društvo proti uživanju natrijevega klorida.

Dijaku bi bilo prepovedano uživanje soli kot mu je danes prepovedano kajenje in uživanje alkoholnih pijač, če bi mu neuživanje soli le umirjalo temperament, a ga ne zastrupilo. Žalosten sicer, a kaj zanimiv je potek smrti, ki jo povzroči pomanjkanje natrijevega klorida v telesu. Beljakovine, ki jih uživamo, vsebujejo v sestavi tudi žveplo, ki se med prebavo presnavlja v žvepleno kislino. To napravi telo neškodljivo s tem, da jo veže z natrijem iz kuhinjske soli v natrijev sulfat, torej v kaj nedolžno sol, njen vodik pa spaja s klorom v solno kislino. Da pa je solna kislina poleg pepsina prepotrebna snov za nemoten potek prebave beljakovin, je dokazana resnica. Brez kuhinjske soli telo torej ne more preprečiti pogubnega učinkovanja žveplene kisline in brez nje ne more v njem nastati solna kislina.

Kadar vidim dijaka, ki boksne tovariša, še preden mu je ta utegnil voščiti dobro jutro, sem jaz zadnji, ki mu zamerim to divjaško početje. Žabi, ki smo ji spustili vso kri in ji vbrizgnili v ožilje fiziološke raztopine kuhinjske soli, začno znova utripati srce in druge mišice, kako bi torej mogel mirovati tak halodrež, ki se mu po žilah pretaka stalno topla kri in raztopina natrijevega klorida. Vse to draži študenta k živahnosti in k zdravju!

Nande Vidmar: Košnja

KULTURNI ZAPISKI

Luis Pasteur (Luj Paster). — 14. novembra je preteklo natančno 50 let od ustanovitve prvega pasterjevega zavoda. Kakor vsak velik učenjak, je imel tudi Pasteur mnogo privrženec — pa tudi mnogo sovražnikov. Nikakor mu niso hoteli verjeti, da povzročajo vnetja ran bacili, ki so jih zdravniki pre-

nesli na bolno telo s svojimi nerazkuženimi zdravniškimi instrumenti. Prav tako mu niso hoteli verjeti, da povzroča razne hude bolezni bacil, zaradi cepitve proti pasji steklini pa so se mu rogali, češ da je čarodej, goljuf in norac. Toda Pasteur je neumorno raziskoval predvsem na ovcah bolezen vrančnega prisada. Šele ko je pred vsem svetom dokazal, da so njegove ovce, ki jih je cepil s serumom obolelih ovac,

odporne proti tej strašni živinski kugi, so mu priznali njegove izsledke. Prav tako je končno uveljavil tudi trditev, da se s pravočasno cepitvijo s serumom steklega psa, prepreči steklina ogriznjenega človeka. S tem pa je postal slaven po vsem svetu in velik dobrotnik vsega človeštva. Umrljivost v bolnicah je padla več kot za polovico, steklina, ki je najbolj strašna bolezen, se da preprečiti. Ta prvi pasterjev zavod, ki je bil pred petdesetimi leti ustanovljen v Parizu, je izdeloval serum proti pasji steklini, kasneje pa je postal centrala za pobijanje vseh nalezljivih bolezni. Umrljivost bolnikov z nalezljivimi boleznimi je naglo padala. V teku teh petdesetih let je bilo rešenih milijone ljudi sigurne smrti in prav v tem tiči nesmrtnost tega velikega učenjaka, ki je vse svoje življenje posvetil blagru človeštva.

*

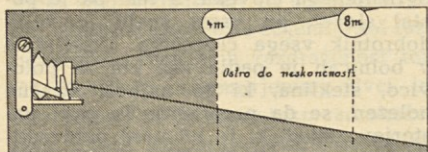
Izgube Češkoslovaške. — Zdaj, ko je dokončno končana tragedija češkoslovaške države in je morala ta bratska država odstopiti Nemčiji, Madžarski in Poljski najbolj bogata ozemlja, so nam znane številke o okrnjeni slovanski državi. Obseg Češke je padel od 52.000 km² na 35.752 km², Moravske-Sleske od 26.800 km² na 17.169 km², Slovaške od 49.000 km² na 38.586 km², Podkarpatske Rusije od 12.200 km² na 10.620 km². V pogledu prebivalstva je imela Češka prej 7.110.000 ljudi, danes pa jih ima 4.673.000; Moravsko-Sleska je imela 3.565.000 ljudi, sedaj jih ima 2.330.000; Slovaška je imela 3.300.000 ljudi, sedaj jih ima 2.470.000; Podkarpatska Rusija je imela 726.000 ljudi, sedaj jih ima 544.000. V celem je izgubila država 37.967 km² in 4.712.000 prebivalcev. Danes meri Češkoslovaška država 102.127 km² in ima okoli 10 milijonov prebivalcev.

O FOTOGRAFIRANJU

Oko fotografskega aparata. — Oko fotografskega aparata je tako imenovani objektiv. Človeško oko zbira svetlobo, ki prihaja vanj v najrazličnejših barvah od predmetov naše okolice, in nam da v trenutku sliko zunanjega sveta. Objektiv je samo skromen in slaboten posnetek človeškega očesa. Tudi ta zbira svetlobo, ki prihaja od zunanjih predmetov, in jo vrže vsako-

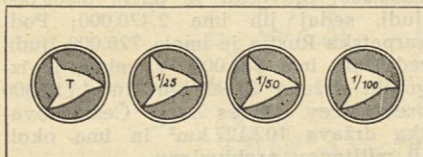
krat na občutljivo plast filma, ki pa ga je treba potem še na poseben način obdelati, da nam da sliko na papirju. Ne moreš si predstavljati, koliko truda je treba, da sestavijo fotografski objektiv. Koliko je študiranja, preskušanja in računanja, predno se napravi iz več skrbno brušenih leč, ki je vsaka iz posebnega stekla, fotografsko oko. — Na filmu v aparatu nastane svetla in ostra

slika. Ako je predmet, ki ga slikam, zelo oddaljen od mene, nastane ostrá slika v razdalji 5 ali 7·5 ali 10·5 cm za objektivom, kakršna je pač goriščna razdalja objektivá. Čim bližji je predmet zunanjemu sveta, tem bolj se oddaljuje njegova slika za objektivom. Kdor hoče torej ostró sliko, mora ujeti pred-

Ostrina v objektivu

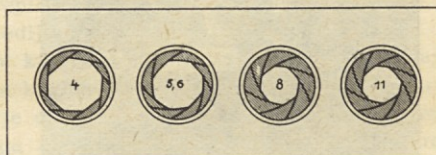
met v pravilni razdalji. Aparat mora pravilno »nastaviti«, kakor pravimo. So pa aparati, pri katerih je nastavitvev zelo lahka. Imenujemo jih »gledajoče« aparate, ker imajo posebne vrste medlo stekleno ploščo, na kateri lahko točno opazujemo sliko in jo nastavimo do največje ostrine natančno. Sliko takega aparata smo objavili v prejšnji številki »Razorov«. Dalje imamo tudi aparate, ki imajo vdelano posebno napravo, razdaljemer, s katerim je mogoče točno in ostró posneti predmet, ki ga hočemo slikati. Sliko takega aparata prinašamo danes. — Zaklop. Zaklop je večinoma vgrajen med leče objektivá. Od njega zavisi, ali ima svetloba prost vstop v notranjost aparata ali ne in koliko časa se lahko mudi v njej. Zaklop je torej hišni vratar fotografskega aparata. Zgrajen mora biti z največjo natančnostjo. Z njim lahko odpreš apa-

Zaklopne odprtine

rat samo za $\frac{1}{300}$ ali celo le za $\frac{1}{1000}$ sekunde. Ako je potrebno, je odprt zaklop tudi več časa, lahko več minut, lahko celo uro. Ako je predmet, ki ga slikamo, svetel, potem odpremo zaklop samo za trenutek, ki že zadostuje, da se vtisne slika v občutljivo kožo filma. Ako pa delamo ob slabem vremenu ali če slikamo temen predmet, mora svetloba seveda učinkovati dlje časa, vrata aparata morajo biti zato tudi dlje časa odprta. — Zaslonka.

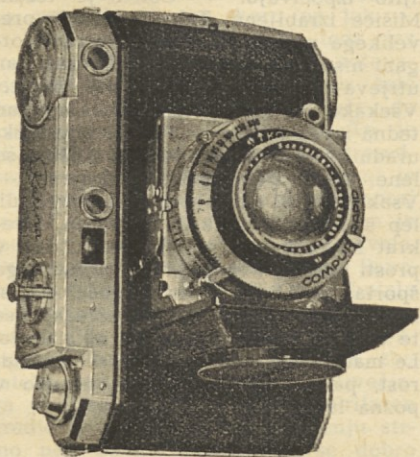
Zaslonka je iz tenkih jeklenih ploščic, ki so umetno sklenjene v kovinski prstan. Ako premakneš določen vzvod na aparatu, se ploščice premaknejo, prosta odprtina sredi zaslonke postaja vedno manjša, dokler se končno skoro popolnoma ne zapre. Ako pa premikaš vzvod v nasprotno smer, se ploščice razmaknejo in odprtina postaja vedno večja. Zaslonka je vzgrajena med leče objektivá, blizu zaklopa. Ako jo precej odpremo, more priti mnogo svetlobe v notranjost aparata, slika je zelo svetla. Ako pa se jeklene ploščice tesno sklenejo, more skozi majhno odprtino samo tanek snop svetlobnih žarkov. Velikost slike se sicer zato ne spremeni. Toda slika je temna, ker je bilo na razpolago samo malo svetlobnih žarkov. — Zaslonka ureja množino vpadajoče svetlobe. Velikost njene odprtine izražamo z določenimi števili. Pri nekaterih aparatih so v rabi števila 4·5 — 6·3 — 9 — 12·5; danes pa se vedno bolj upo-

Zaslonke

rablja mednarodna razdelitev: 4 — 5·6 — 8 — 11. Ta števila zaslonke so razvrščena takole: čim manjše število, tem večja odprtina zaslonke, tem svetlejša torej slika v notranjosti aparata. Vsaka naslednja manjša zaslonka zahteva dvakratno osvetlitev. Ako smo na primer potrebovali za zaslonko 4·5 samo $\frac{1}{50}$ sekunde, potrebujemo za 6·3 še enkrat več, torej $\frac{1}{25}$ sekunde. Večinoma uporabljamo srednje odprtine 5·6 — 8 — 11, ali — po drugi razdelitvi — 6·3 — 9 — 12·5. Zaslonka 16 ali 18 nam dá zelo majhno odprtino in temno sliko. — Odprtina zaslonke pa ne vpliva samo na svetlost slike, temveč tudi na ostrino njenih posameznosti. Ako je odprtina majhna, dobimo bližnje in daljne stvari vse hkrati ostré. Ako pa odprtino večamo, je ostró zajeti prostor vedno manjši. Pri zelo velikih odprtinah in istočasni nastavitvi na 1 m ali 2 m razdalje, more znašati »globina ostrine« samo nekaj centimetrov. Takrat težko dobiš hkrati oster nos in ušesa človeka, ki ga slikaš iz velike bližine, četudi nima predebele glave. Na srečo pa pri današnjih zelo občutljivih filmih lahko uporabljamo manjše

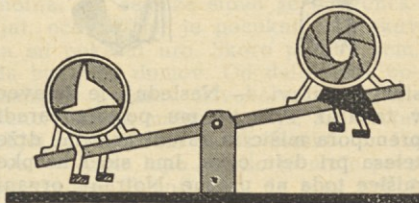
odprtine in obvladamo z njimi sorazmerno velik prostor. — Isto je tudi pri človeškem očesu. Ako osredotočiš svoj pogled na popolnoma določen bližnji predmet, se ti bo zdel predvsem ta predmet oster, vse pred njim in za njim pa mnogo manj ostro in jasno. Vzemi pa kos lepenke in prebodi v njej majhno luknjico z iglo ali z drugim ostrim predmetom. Pogledj potem na isti predmet skozi luknjico; videl boš, da je postalo vse pred njim in za njim izrazito ostro. To ostrino smo dosegli z majhno odprtino, skozi katero gledamo.

Tako izgleda eden najbolj razširjenih fotografskih aparatov »Retina II«. Na vrhu imamo tako zvani razdaljemer, s katerim nam je mogoče točno zmerniti oddaljenost predmetov. Najvišja točka na aparatu je sprožilec zaklopa, ki je pri modernih aparatih zgrajen na trupu aparata in s tem omogoča, da tudi brez stativa obvladamo z roko daljše osvetlitve.

Vzajemno delo zaslonke in zaklopa. — Oba, zaslonka in zaklop, skrbita za to, da dobi film dovolj svetlobe, in delujeta pri tem složno. Ako hočeš

dobiti sliko z veliko ostrino globine, moraš vzeti precej majhno odprtino zaslonke. Slika v aparatu je zato zelo temna. Takoj priskoči zaklop, ki omogoči, da učinkuje svetloba na film dalje časa in z daljšo osvetlitvijo izravna majhno jakost svetlobe. Zopet drugič lahko odpremo zaklop samo za prav kratek hip, da dobimo ostre predmete, ki se hitro gibljejo. Svetloba sme potem učinkovati na film samo kratek čas, na primer $\frac{1}{100}$ sekunde ali češče še manj. Tedaj pa poskrbi zaslonka, da se razmere izenačijo, s tem da je njena odprtina tem večja. Tako nastane na filmu svetla slika, ker pride tudi v kratkem času skozi odprtino dovolj svetlobe. Hitrost zaklopa in odprtina zaslonke se tako med seboj podpirata in izpopolnjujeta. Ako je svetloba zelo slabotna, se oba skupaj potrudita, da premagata neugodne svetlobne raz-

Vzajemno delo zaslonke in zaklopa

mere. Vzeti moramo zelo veliko odprtino, zaklop pa mora ostati dolgo odprt. Nečesa pa ne smeš prezreti. Preden izbereš odprtino zaslonke in hitrost zaklopa, moraš dobro vedeti, koliko svetlobe je sploh potrebno, da dobimo dovolj svetlo sliko. Včasih imamo sončno, včasih oblačno vreme; pa tudi stvari, ki jih snemamo, so različno svetle. Svetloba, ki pride do objektivu, ima lahko kaj različno jakost. Zato se bova seznanila pozneje s posebno osvetlitveno tablico, ki ti bo vedno točno povedala, kakšno osvetlitev moraš vzeti v vsakem primeru. Preje pa moraš še spoznati lastnosti filma in nekaj pravil o snemanju.

Bajd Franc.

ŠPORT IN ZDRAVJE

Nekaj minut za svoje zdravje. — Mnogi še danes ne verujejo, da je vsakemu človeku potrebno negovati svoje telo. Vsak stan na različne načine uporablja svoje telo pri delu. Rudarsko delo je silno naporno, prav tako se mučijo delavci v kamnolomu, kmetje

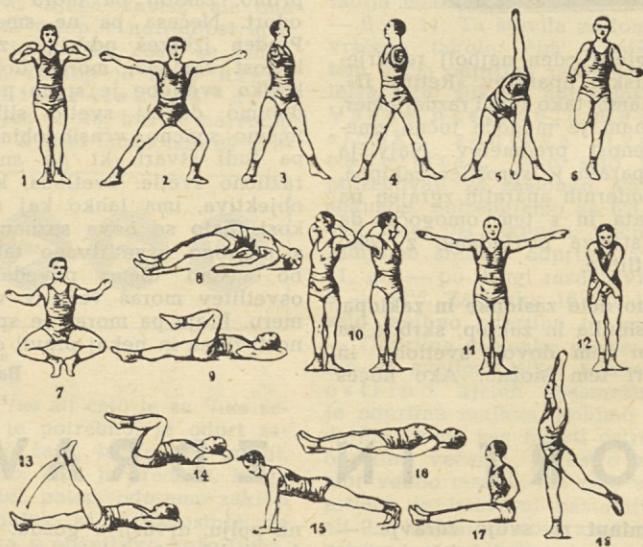
na polju, drvarji v gozdu. Pa tudi duševni delavci »delajo« in prav tako se telesno izčrpajo, kakor ostali delavci. Na sliki vidimo 5 različnih poklicev. Oglejmo si prvega, to je učenjak. Semkaj bi šteli lahko tudi dijake. Njegovo delo povzroča, da so mu rame poveše-

ne, prsa udrtá. Mišičevje je mehko in leno. Njegovo srce majhno in utrujeno. Človek s takim poklicem mora vsako jutro in vsak večer izvajati proste vaje. Vsak dan potrebuje do $\frac{1}{4}$ ure sprehoda. Trikrat na teden naj se s primernim telesnim naporom izmuči. Vsak teden naj pol dneva prebije na pro-

stem v naravi. — Naslednji je delavec v tovarni. Prsa so mu postala zaradi prenapora mišic in zaradi nerodne drže telesa pri delu ozka. Ima sicer krepke mišice toda ne prožne. Notranji organi so stisnjeni. Ta potrebuje vsak dan posebne vaje za ohranitev ravne drže. Vsako jutro in večer 20 minut spre-

hoda. Dvakrat na teden primerne telovadbe in prav tako na koncu tedna pol dneva v naravi. — Tretji je pismonoša. Zaradi obremenitve ramen je vse telo ukrivljeno, trebuh mehak in naprej stoječ. Mišice, srce in ostali organi so izrabljeni, duševno utrujen. Le-ti s takim poklicem morajo vsako jutro in vsak večer izvajati telesne vaje za ohranitev pravilne drže. Sprehodov ne potrebujejo, ker itak dovolj hodijo. Dvakrat na teden naj se z težjim delom utrudijo (sekanje, žaganje drv, prekopavanje na vrtu itd.). Vsak teden naj se pol dneva doma v miru temeljito izpočivajo. — Četrta je težak. Mišice izrabljene. Telo je zaradi prevelikega napora usločeno. Notranji organi niso prožni. Ti bi morali vsak dan utrjevati predvsem trebušne mišice. Vsekakor pa temeljit počitek zadnji dan tedna izven mesta. — Peti je pisarniški uradnik. Mož se je odebelil. Mišice so lene. Notranji organi zakrknjeni. — Vsakodnevne telesne vaje in izprehodi, lep šport vsaj dvakrat na teden. Dvakrat na teden po pol dneva počitka v prosti naravi — z gojitvijo primerne športa. — Ali pa je to mogoče? Ali si lahko vsak to privošči? Prav vsak! Vse te vaje in sprehodi prav nič ne stanejo. Le malo krepke volje ter misel na starost, pa bo telo prožno in zdravo v pozna leta!

Ta slika nam prav lepo ponazoruje proste vaje, ki jih bi moral vsakdo izvajati zjutraj in zvečer. 10 minut zadostuje! Vašemu zdravju pa bo mnogo koristilo. Poskusite!

NAJMLAJŠI R O D

Vtisi z mojega potovanja. — Večkrat smo že šli s tovariši na krajše izlete v borovniški okolici. Najbolj nas vedno mika pot v Pekel, kjer padajo raz pečin prekrasni slapovi, razpršeni v milijone kapljic. Plezali smo tudi že na »Hudičev zob«, ki mi pa ni prizanese s svojo strmino. Čofnil sem v vodo pod njim, da je odjeknilo v veselje mojim tovarišem, kot bi kdo z loparjem udaril po vodni gladini. Saj je moralo biti res smešno, meni bi šlo pa skoro na jok.

Všeč so mi taki izleti, toda jaz sem si vedno na tihem želel potovanja. Ko sem prinesel nekoč iz šole dobro oceno, mi je obljubil oče, da me vzame s seboj na Bled. To je bilo pripravljajanja in veselja na predvečer onega srečnega dne. V meni je vse igralo, da vso noč nisem skoraj zaspal. V vlaku proti Gorenjski se je moja vedrost še vedno stopnjevala. Opazoval sem modrikasto zeleno Savo, ki je zdaj božala beli prod, zdaj butala ob bregove, kot bi ji bila struga pretesna. Oče mi je pokazal gradič monsignora Toma Zupana, slavnega zbiratelja spominov na našega največjega pesnika dr. Fr. Prešerna. Prijazen gradič je ves potopljen v zelenju strmo nad Savo. Komaj sem se dobro razgledal, smo že bili v Lescah. Tu sva izstopila. Ogledala sva si dvorno ča-

kalnico, seveda samo od zunaj, potem pa sva jo mahnila po široki asfaltirani cesti na Bled. Nisem vedel, kaj bi bolj občudoval, ali gorske velikane, vse obsijane od sončne luči, ali velike gosposke hotele ali lične vile, ki posedajo kakor bele golobice kraj cest. Povsod na oknih samo cvetje! Pri marsikateri kmetiški hišici sem se spomnil stihov:

»Navzgor se širi rožmarin,
navzdol se nagelj vijel«

Naši nageljni naj se res kar skrijejo pred gorenjskimi! Lepota Bleda me je še posebno prevzela, ko nas je čolnar vozil po jezeru in zapeljal na otoček. V cerkvi sva z očkom pomolila, jaz sem za slovo še pozvončljaj, oče pa me je pocuknil za rokav in mi pokazal uro. Skoro pozabil sem, da bo treba domov. Od daleč sem pomahal v pozdrav Suvoboru, letni rezidenci našega milega kralja, še enkrat objel s pogledom »otok bleški« in šla sva. — Kako lepo je bilo to moje prvo potovanje! Sklenil sem, da bom nekoč gospod, da bom sam služil denar in tako lahko ogledal vse krasote širom naše domovine in morda tudi one preko naših meja.

Suhadolnik Jože, poverjenik »Razorov«, dijak IV. č na III. drž. real. gimnaziji.

DROBNE ZANIMIVOSTI

O krokodilih. — Krokodili so grde, lene, toda požrešne mrcine. Žive v vodah Afrike, Azije in Južne Amerike. Ljudstva v posameznih pokrajinah jih love na različne načine. Ponekod jih

tudi časte kakor malike, drugje spet se jih prav nič ne boje. V nekem indijskem jezeru časte krokodila kot gospodarja vseh vodá. Na breg mu prinašajo

v dar kože in ovce, ki jih ta »vladar vodá« seveda z največjim veseljem porušta. Krokodili v reki Ganges, v katero mečejo izogljenele ostanke sežganih mrličev, se mastijo s to človeško pečenko in želja vsakega Indijca je, da ga po smrti použije krokodil. Nekje pa se poslužujejo krokodila za sodnika. Tat, ki je n. pr. pouzmal večjo dragocenost, mora preplavati reko, v kateri mrgoli krokodilov. Če je srečno prispel na drug breg, kar pa se običajno ne zgodi, je nedolžen. V deželah, ki jih upravljajo kolonialne vlade, so take sodbe seveda strogo prepovedane, toda domačini jih navzlic temu izvajajo. Včasih pa kaznujejo tudi krokodila. Če je le preveč pederzen in če je podavil že precej krav in ovac, ga ujamejo na velik trnk in ga z velikimi ceremonijami obsodijo na smrt. Povežejo ga z

vrvmi in ga prepustijo svoji klavni usodi na vročem soncu. Največji so krokodili v južni Aziji, kjer dosežejo 8 m dolžine, še večji pa so na otoku Madagaskarju, kjer so po 10 m dolgi. Samica leže v pesek na obrežju reke do 100 jajc gosje velikosti, mladiči pa se izležejo čez 40 dni. So takoj godni, seveda pa jih zelo mnogo zmanjka v želodcu njihove ljubeznive mamice in očeta. V vodi so krokodili izredno spretni, na suhem pa so okorni in plašni. Njihova požrešnost ne pozna mej. Ribe, raki, sploh vse vodne živali

in pa vse velike živali, ki se neprevidno približajo vodi, izginejo v žrelu nenasitnega požeruha, pa tudi konji, ovce, koze, osli in divje zveri. Krokodil drži žival toliko časa pod vodo, da se zaduši, nato jo pogoltne. Požre pa tudi vse, kar priplava po reki neúžitnega. Ob suši pa jo tudi mahne »peš« precej daleč od prve večje reke. Domačini love krokodile na najrazličnejše načine, na trnke, v pasti, v zanke, v mreže. Najhujši sovražnik pa mu je seveda puška. Je silno trdoživ. Ranjeno žival lovec nikoli več ne dobi. Meso mladih krokodilov je užitno in prava slaščica za domačine.

*

Ali se lisica udomači? — Spomladi leta 1938. je to vprašanje sprožilo prerekanje v velikem angleškem dnevniku »Times«. Za besedo je poprijel ugleden dopisnik, Alfred E. Pease, znameniti lovec na leve in pisec lovskih knjig. — Najprej ugotavlja, da je sam ukrotil mnogo divjih živali in poznal obilo pitomih lisic. Udomačil je med drugim tri zvitorepke, za dokončno in dodobra udomačeno pa šteje zgolj samico, ki jo je krstil za Sango. Žival je prebila 9 let v hiši kot družica otrok in raznorodnih psov. Z vsemi se je izvrstno razumela in ni nikdar nikogar skušala ugrizniti. Lokala je iz istega torilca kakor kužki. — Dvakrat si je pa vendar privoščila dopust, bolj ali manj razsežen. Prvič je izostala 14 dni in jo je nazaj prinesel kmet, nastanjen okoli 8 km od njenega gospodarja. Leto pozneje se je spet izmuznila, zdaj za 6 tednov. Vrnila se je sama in nikdar niso mogli dognati, kod je pretolkla svoje počitnice. Po vsem videzu

je bila zadovoljna, da jo vnovič obdaja nekdanja družčina. Poslej ni šla več v pustiv. Pease se je potrudil, da je privadil mladega lisjaka, ki naj bi ji bil za tovariša, toda po dveh zimah je ta vzel pot pod noge in se ni več prikazal. — Pease omenja čudno navado svoje rjavke. V kopsko (tako bi rekli na Tolminskem času med 4 in 5 uro popoldne, določenemu za malico ali popoldnico, angleško »five o'clock tea«) je prihajala v knjižnico: nekoliko smetane so ji nalili v podstavek. Spočetka je z vidnim zanimanjem opazovala, kako ji strežejo. Ščasoma pa je kar sama vmes posegla. Nič več ni čakala, da se je kdo spomni. Vzpela se je na zadnje noge, prijala posodico s smetano za ročaj, jo skrbno položila na tla, z gobcem prevrnila po preprogi in hlastno jela lizati polito slaščico. Pri tem poslu je kazala dokaj spretnosti. — Primerjaj, kako opisuje Ivan Cankar vkljenjenega lisjaka, ki pa še daleč ni bil toliko krotak in priljuden. **A. D.**

*

Industrijski vohuni. — Mnoge tovarne imajo take naprave, ki jih za nobeno ceno ne izdajo javnosti. Zgodilo pa se je večkrat, da so navzlic največji tajnosti pričele to napravo druge tovarne posnemati. To tajnost so izdali industrijski vohuni. Pri kaki znanstveni ekskurziji je imel nekdo v obleki skrit foto-aparat, seveda tako majhen, da je lahko z njim posnel dragoceno tajno napravo skozi gumbnico. Nekatero tovarno imajo sedaj proti takemu vohunstvu posebne rentgenske aparate. Z njim neopazno osvetlijo obiskovalce — in ker rentgenski žarki prodrejo skozi obleko in les — pokvarijo film v skritem aparatu in vsi vohunovi posnetki so uničeni.

*

Svet v ribjem očesu. — Kadar riba plava, vidi podnevi svetel krog, kateri ji neprestano sledi. Ta krog se imenuje »ribje okno«. Velikost »okna« zavisi od globine, v kateri riba plava. Če je riba 1 m pod vodo, znaša obseg »okna« 6 m; 33 m pod vodo pa se »okno« tlikratno poveča. Vse, kar stoji v prirodi navpično, vidi riba vodoravno. Ribje oko ne vidi vseh stvari takšnih kot so. Človek, ki stoji v vodi, izgleda ribi zelo čudno. Najprej vidi ribje oko truplo do ramen, ki se nahaja pod vodo v pravilnem stanju. Potem zajme oko odsev istega dela na površini vode in vidi dve trupli obrnjeni navzdol, toda strnjeni v eno. Skozi »okno« pa vidi riba dele, ki so nad vodo.

Pazno prečitaj tudi vse, kar je priobčenega na platnicah — ker bo v tvojo korist!

Nagradno tekmovanje: V 2. številki smo razpisali nagrade za najboljše opise potovanja. To sedaj ponovno razpisujemo. V božični številki bomo priobčili več strani rubrike »Najmlajši rod«, zato vse naročnike ponovno pozivamo, da nam pošljejo čim več takšnih vtisov s svojega potovanja. *Kdor je zmožen, naj spis tudi ilustrira!* Pošljite nam tudi svoje druge literarne poskuse: pesmi, pravljice, zemljepisne in zgodovinske zanimivosti svojega kraja, *križanke, uganke itd.* Najboljše spise bomo vedno radi nagradili in priobčili. *Rok do 5. decembra!*

Križanka „Razori“

Vodoravno: 1 uprava, 13 junak iz Finžgarjevega romana, 17 osebni zaimек, 19 indijski kralj, 22 egiptovsko božanstvo, 23 naše mesto v Italiji, 24 država v Aziji, 26 slovnica, 30 žensko krstno ime, 31 kazalni zaimек (srbohrvatski), 32 darilo, 33 južna rastlina, 34 zemljepisni pojem, 35 egipčanska boginja, 37 podredni veznik, 38 val (srbohrv.), 39 celina, 41 prostor v cerkvi, 42 strupena kača, 45 časomer, 46 veznik, 47 reka v Rusiji, 48 industrijska rastlina, 49 grška črka, 50 alkoholna pijača, 51 veznik, 52 igralna karta, 53 list za odraslo mladino, 58 ako smo trudni, nam začno kolena..., 63 tekočina, 66 iglasto drevo (množina), 68 osebni zaimек, 70 slab (srbohrv.), 72 žensko krstno ime, 73 orodje, 74 glina, 75 površinska mera, 76 vstavi »ir«, 77 papeška krona, 79 pesnitev, 81 reka v Palestini, 83 reka v Afriki, 85 oče, 86 žensko krstno ime, 87 hišni bog starih Rimljanov, 88 ime ladje, na kateri se je peljal princ Jazon po zlato runo v Kolhido, 89 mesto ob Azovskem morju, 90 skrajni, v morje segajoči del celine, 91 nemški predlog.

Navpično: 1 izgovarjati, 2 pritrdilnica, 3 predlog, 4 up, 5 žensko krstno ime, 6 mesto v Jugoslaviji, 7 nakit za klobuk, 8 podredni veznik, 9 omika, 10 nedoločnik glagola »grem«, 11 pritrdilnica, 12 žitarica, 13 ribje jajčece, 14 predlog, 15 kapuca, 16 hrib pri Ljubljani, 17 mohamedansko moško ime, 18 predlog, 19 slavni matematik, 20 čutni organ, 21 vodna žival, 25 izraelski kralj, 27 rimski pozdrav, 28 pojem pri elektriki, 29 naziv za vladarja, ki se je siloma polastil prestola, 36 žensko krstno ime, 40 posmeh, 43 nauk o sluhu, 44 oblika glagola »dati«, 54 kar nas obdaja, 55 reka v Nemčiji, 56 se napravi na železu, če je na vlažnem, 57 medmet, 59 ime kralja angleške drame, 60 osebni zaimек (nemški), 61 veznik, 62 teža, 63 opojna pijača, 64 pijača starih Slovanov, 65 žensko krstno ime, 66 staja, 67 bog ljubezni, 69 višavje v Perziji, 71 domača žival, 73 otok v Jadranskem morju, 74 moško krstno ime, 78 glina, 80 pritrdilnica, 82 kratica za akademski naslov, 84 predlog.

NALIVNA PERESA

vse šolske potrebščine
najceneje pri:

BARAGA LUDV.
LJUBLJANA
NEBOTIČNIK

*Popravljam vse si-
steme nalivnih peres.
Na zalogi vsi nado-
mestni deli in
rezervna peresa*

Ali si že naročil lepo in najbolj
čitano

mladinsko povest **»RUDI«**

ki jo je napisal pisatelj
Tone Seliškar?

Z Rudijem boš potoval s parnikom
po morju, z njim vred boš doživljal
v Ameriki čudovite dogodivščine in
pri strojih, motorjih, aeroplanih, avto-
mobilih boš spoznal vso prelest ju-
naškega življenja pogumne mladine.

**Prijavi se še danes g. po-
verjeniku »Razorov«,**

ki bo potem skupno naročil knjigo
za vse naročnike.

Lepo ilustrirana knjiga stane samo

15.— din, vezana 20.— din.